

YUGOSLAVYA TÜRKLERİ'NİN BASIN DİLİ ÜZERİNE LENGÜİSTİK BİR ARAŞTIRMA *

MIRJANA TEODOSIEVIĆ

G İ R İ Ő

Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nde eşit haklara sahip olan ulus¹ ve halkların² oluşturduğu topluluklar arasında, bu gün daha ziyade Makedonya Cumhuriyeti ile Kosova Özerk Bölgesinde yaşayan Türkler, ülke nüfusunun % 0,5 (101.328)'ini teşkil etmektedir³.

Türkler, II. Dünya Savaşı öncesi Yugoslavya'sında bir hayli ihmal edilmekteydi. Bu yüzden o zamanlar etnik bir grup olarak tanınmayan Türklerin büyük bir bölümü Türkiye'ye göç etmiştir. Yugoslavya'da kalanlar ise, II. Dünya Savaşından birkaç yıl sonrasına kadar dahi millî kimliklerini açıklamaktan çekiniyorlardı. Bu yüzden Yugoslavya'da yaşayan Türklere ait istatistik rakamları yüzde yüz doğru kabul edilemez. Bu gün bazı tahminî değerlendirmeler de göz önünde tutulmak mecburiyetindedir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra 1948 (13.3.1948) yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre 97.954⁴ 1953 yılında yapılan ikinci nüfus sayımına göre ise 259.535⁵ Türk Yugoslavya'da yaşamaktaydı. Yani Türkler ülke nüfusunun % 1,53'ünü oluşturmakta idiler. Bu gün Yugoslavya'daki Türklerin sayısı 1953 yılına göre, göçten dolayı, yarıya inildiği halde onların maddî ve kültürel durumları, olumlu gelişmeler göstermektedir.

* *Yugoslavyadaki Türk Halkının Basın Dili ("Tan" Gazetesi)* (Jezik Stampe Turske Narodnosti u Jugoslaviji (List "Tan") başlıklı bu araştırma, Mirjana Teodosiević tarafından 1983 yılında *Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi* (Univerzitet u Beogradu Filoloski Fakultet)'nde *Magister Çalışması* (Magistarski Rad) olarak hazırlanmıştı.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsen, "Yugoslavya'da Türk Dili ve Sorunları" (*Türk Dili*, 387, Mart 1984, s. 164-169) başlıklı yazısının, bütün örneklerini bu değerli çalışmadan vererek bu araştırmaya dikkati çekmiştir. Bu yüzden çalışmanın bütünü yazarı tarafından Türkiye Türkçesine tercüme edildi ve "Yugoslav Türklerinin Basın Dili Üzerine Lengüistik Bir Araştırma" başlığı ile *TDAY-Belleten* 1984 (s. 167-213)'de yayımlandı.

¹ *Ulus* terimi ile, bağımsız cumhuriyete sahip Sırp, Hırvatlar, Makedonlar vb. gibi topluluklar kastedilmektedir.

² *Halklar* terimi ile, Arnavutlar, Macarlar, Türkler vb. gibi küçük etnik gruplar (azınlıklar) kastedilmektedir.

³ *Statistički kalendar Jugoslavije*, Beograd 1982, s. 37.

⁴ *Statistički godišnjak FNRJ* 1954, Beograd, 1954, s. 60.

⁵ Koça Joñçiç, *Nacionalne manjine u Jugoslaviji*, Beograd, 1962, s. 4.

I ve II. Dünya Savaşları arasında Güney Sırbistan (Makedonya) olarak bilinen topraklarda kalarak yaşamalarını sürdüren Türkler, ana dilleriyle eğitim yapan okulları açtırmayı başaramadılar. Az sayıda ana okulları (sıbyan mektebi) ile ana dillerini ve İslâm dini derslerini⁶ okutan yetersiz sayıda ilk okulların açılması, millî kimliklerini serbest olarak geliştirme hakkından yoksun kalan Türkleri pek de memnun etmedi.

Yugoslavya Krallığı, 1920 geçici anayasasıyla Alman, Macar, Romen, Çek, Rusin ve İtalyan gibi kuzey bölgelerde yaşayan azınlıklara haklar tanıdığı halde, ülkemizin güney bölgelerinde yaşayan Arnavut, Bulgar ve Türk azınlıklarının varlıklarını bile tanımadı⁷. Böylece yirmi yıllık bir sürede, birkaç nesil, ana dilleriyle eğitim imkânını bulamadılar. II. Dünya Savaşı'ndan sonra azınlıkların durumu tamamiyle değişti. 1974 ve daha önceki anayasa ile ulus ve hakların kendi milliyetleri ile millî kültürlerini açıklamaları ve kendi dilleriyle alfabe kullanmaları, güvence altına alındı. Türklerin yaşadıkları bölgelerde Sırpça-Hırvatça ve Arnavutçanın yanında, eşit olarak Türkçe de kullanılmağa başladı. Bütün derslerin Türkçe olarak verildiği ilk okul, orta okul (lise) ve öğretmen ilkokulları açıldı⁸. Doğu dilleri bölümlerinin Priştine (1973) ve Üsküp (1976) Üniversitelerinde açılması ile, Türkçenin ilmî ölçüler içerisinde incelenmesine de girişildi.

Geleneksel bir şiir yeteneğine sahip olan Türkler, uzun zaman edebî alanda önemli bir varlık gösteremediler. Osmanlıların egemenliği altında kalan bu bölgelerde başlayan zengin bir edebî yaratıcılık, I ve II. Dünya Savaşı arasında durgunlaştı.

24 Aralık 1944 tarihinde Üsküp'te *Birlik Gazetesi*'nin yayımlanması ile, Türk halkı kendisini duyurma imkânını buldu. Bu ise, edebî yaratıcılığın önemli bir ögesi olan kültür miraslarının zenginleşmesini ve benimsenmesini sağladı.

İlk çocuk dergisi *Pioner Gazetesi* 15 Eylül 1950 tarihinde çıktı. Bu derginin adı ertesi yıl *Sevinç* olarak değiştirildi. Üsküp'te 1959'da *Tomurcuk* adlı bir çocuk dergisi ile *Sesler* (1965) adlı bir aylık derginin yayımlanması, Türk millî varlığına yeni ufuklar açtı.

Türk halkının kültür faaliyetleri yalnız Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde kalamazdı. Uzun bir zaman Kosova'da da buna benzer yayımlara ihtiyaç duyuldu.

Böylece, Priştine'de 1969'da *Tan gazetesi* ile 1973'den beri üç ayda bir çıkan *Çevren* adlı 'toplum, bilim, yazın ve sanat dergisi' yayımlanmaya başladı.

⁶ Dragomir Obradović, "Prosvetne prilike u Južnoj Srbiji", *Skoplje i Južna Srbija*, Beograd, 1925, s. 125-141.

⁷ K. Jonçiq, *a. g. e.*, s. 9.

⁸ *Statistički godišnjak...*, s. 331'de verilen bigilere göre, 1949-1950 yıllarında 132 ilk ve Orta okul ile 11 lise açıldı. 1950-1951 yıllarında bu okullara ilâve olarak beş lise ve meslek okulu ile öğretmen okulu açıldı.

Bu bölgede yaşayan çocuklar da ihmal edilmedi. Aylık *Kuş* adlı çocuk dergisi 1979'da çıktı *Doğru Yol* adlı Prizren Kültür ve Sanat Topluluğu, 1971'den beri önceleri adı *Doğru Yol* olan, on beş sayı sonra adı *Esin*'e çevrilen, bir dergiyi çıkarmaya başladı.

Bunun yanı sıra *Birlik* (Üsküp) ve *Tan* (Priştine) basın-yayın evleri, zengin bir yayın programı geliştirdiler. Yugoslavya Türk yazarlarına ana dillerinde yazdıkları kitapların yayımlanması imkânı tanıdı. Fiyatları düşük tutulduğu için, bu kitapları herkes kolaylıkla alabilmektedirler.

Yalnız yayında değil, aynı zamanda başka kitle iletişim araçlarında da Türk halkı kendine özgü bir yer buldu. Radyo ve televizyonda Türkçe olarak özel programlar yayımlanmaktadır.

1950'den beri Üsküp'te *Halklar Tiyatrosu* çalışmalarını başarı ile sürdürmektedir. Gençlerin eğitiminde özel önemi olan kültür sanat topluluklarının faaliyetleri de unutulmamalıdır. En eski topluluk olan *Yeni Yol* 1947'de, Prizren'deki *Doğru Yol* ise 1951'de kuruldu. Bundan başka, başka kasabalarda da Priştine'de *Gerçek*, Kalkandelen'de *Yenu Hayat* gibi Türk toplulukları kuruldu.

Bu günkü Yugoslav toplumunun gelişmesinde Türk halkının payı büyük ve önemlidir.

1. BASIN ve DİL

1.1. Canlı dili kullanan gazetecilerin, edebî dil üzerindeki etkilerinin, yazarların etkilerinden daha fazla olduğu kabul edildiğinde, gazetelerin yazı kurullarının Türk dil ve anlatım biçimini ne büyük ölçüde etkilediği anlaşılır.

Türk dili konusu, on yıldan fazla bir zamandan beri *Tan Gazetesi*'nin önemli bir bölümünü de oluşturmaktadır. Böylece *Tan*, hem konuşma dilinin, hem de yazı dilinin biçimlenmesinde önemli bir etkiyi sağlamış olmaktadır.

Tan'ın dili standart Türkçe olduğu halde, yine de Kosova'nın çok dilliliğinin etkisi altında kaldığı görülmektedir. Gazetenin dil politikası da Türk dilinin sadeleştirilmesi ve özleştirilmesi doğrultusundadır.

Bu yüzden bu çalışmamızda, *Tan Gazetesi*'nin dilinin standart Türkiye Türkçesi ile farklarını göstermek istiyoruz.

Tan'ın dili Prizren veya Priştine ağızları gibi, ayrı bir ağız olmadığı için, biz burada Türkiye Türkçesi ile *Tan*'ın dili arasındaki farkları gösterirken, yapılan dil yanlışlarını da belirtmek ve o yanlışları da elden geldiğince düzeltmek istiyoruz. Bu, sunduğumuz düzeltmelerin biricik doğru olduğu anlamına gelmemelidir. Biz, onları uygun çözümler olarak benimsiyor ve bir teklif olarak sunuyoruz.

Çalışmamızda, Sırpça-Hırvatça ve Türkçe'nin karışması sonucunda ortaya çıkan sorunlar ile iki dilli Türklerin Yugoslavya'nın içtimaî, siyasî ve

iktisadî yaşayışına özgü terimlerini Türkçeye çevirdikleri zaman karşılaştıkları güçlükler üzerinde de durmak istiyoruz.

2. SIRPÇA-HIRVATÇA İLE TÜRKÇENİN DİL MÜNASEBETİ

2.1. Çok dilli bir toplum olan Kosova'da, özellikle Yugoslavya'nın resmî dillerinden (Sırpça-Hırvatça, Makedonca, Slovence) olan Sırpça-Hırvatça'nın ve Türk halkının ana dili olan Türkçenin karşılıklı olarak devamlı ilişkide bulunmalarından dolayı her seviyede bir dil karışması meydana gelmektedir.

Amerikalı dil bilimci Uriel Weinreich⁹, dillerin birbirleri ile ilişkisi konusunda "iki dilin değişmeli olarak aynı kişice kullanılması sonucunda dil karışması doğar. İki dilin değişmeli olarak konuşulması durumuna iki dillilik, bu olayı yaşayan kimselere de iki dilli kimseler denilir" demektedir.

Birbirleri ile ilişkide bulunan diller arasındaki etkileşmeler tek ve çift yönlü olabilir. Verdiğimiz örneklerde tek yönlü etkilemeler şunlardır.

1. Ana dilin (Türkçenin) ikinci dili (Sırpça-Hırvatçayı) etkilemesi,
2. İkinci dilin (Sırpça-Hırvatçanın) ana dili (Türkçeyi) etkilemesi,
3. Çift yönlü etkileşme. Bu tabirden de iki dilin birbirlerini karşılıklı etkilemesini anlıyoruz.

Yukarıda belirttiğimiz etkileşmeler ve dil iletişim yolları, çeşitli dönemlerde değişmektedir. II. Dünya Savaşı'na kadarki dönemde, 1. ve 3. guruba giren etkilemelerden (daha çok Türkçeden kelime alınmakta idi), II. Dünya Savaşından sonraki dönemde ise, daha çok 2. guruba giren etkilemelerden (Sırpça-Hırvatça'dan kelime alınmaktadır) söz edilebilir. Kosova'daki dil etkileşmeleri, Kurtuluş Savaşı'ndan önce konuşulan standart olmayan dil düzeyinde olduğu halde, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, hem konuşulan hem de yazılan standart dil düzeyinde görülmektedir¹⁰.

Sırpça-Hırvatça ile Türkçenin dil karışması, ses, söz, semantik ve sentaks düzeylerinde oluşmaktadır.

Kelime alışverişi, yapı bakımından farklı diller arasında bile mümkün olduğu için, en çok görülen dil karışması biçimidir. Karışmanın oranı yapı bakımından dillerin benzer olup olmamasına bağlıdır.

Antoine Meillet¹¹, "iki dilin gramer sistemlerinin ... birbirin ekarışmazlığını" ileri sürdüğü halde, çağdaş lengüistik araştırmaları, ilişkide bulunan iki dil arasındaki dil karışmasını önleyecek sınırların bulunmadığı sonucuna varmıştır.

⁹ Uriel Weinreich, *Languages in Contact*, New York, 1953, s. 1.

¹⁰ Rexhep İsmajli, "O dvojezičnosti (višejezičnosti) Albanaca u Jugoslaviji", *Jezik u društvenoj sredini. Zbornik radova sa konferencije jezik i društvo*, Novi Sad 1976, s. 85-90.

¹¹ U. Weinreich, *a. g. e.*, s. 29.

Sırpça-Hırvatça kelime ve şekiller, Yugoslavya için karakteristik olan çok dillilik modelinde, yapı bakımından tamamiyle farklı olmakla birlikte, Türkçeye girmeğe başlamıştı.

Oldukça dar bir coğrafi alanda bütünüyle farklı iki dil akımı karşılaştığı halde, karışık bir dilin oluşturulması söz konusu değildir.

2.2. Burada geçerli olan dil, Yugoslav sisteminin şartlarına göre uygulanan ve bütün Türk kitli iletişim araçlarında kullanılan standart Türkçenin değişik bir biçimidir. Bu değişiklik, tutarlılık ve kararlılık gösterilmediği için, gazetenin her sayısı ayrı farklar göstermiş ve bu yüzden kesin bir tanıma varılamamış, ve bir kurala bağlanamamıştır.

Bu dil değişikliğinin nedeni sadece lengüistik gerçeklere dayanmayıp, bundan başka, gazete çalışanlarının Türk dil bilgisi açısından yetersizlikleri, yazın ile yazım kurallarını yeterince bilmemeleri ve gazetede yeterli sayıda okutman ve düzeltmenin bulunmayışından kaynaklanmaktadır.

Bu söylediklerimizi örnekleyelim :

Harp, harf, saat, sıhhat, dikkat, hal, kalp, kontrol vs gibi bazı Arapça ve Fransızca ödünç kelimeler, ek aldıklarında ünlü uyumuna uymazlar¹². *Saatlarca* (20.7.1972) yerine *saatlerce*; *harfına* (5.1.1980) yerine *harfine* olması gerektiği gibi,

Sert ünsüzler, iki ünlü arasında yumuşak ünsüz halini alır : *Amaça* (29.4.1981) yerine *amaca*; *sonuç* (29.4.1981) yerine *sonucu* olması gerektiği gibi,

İki ve daha fazla heceli kelimeler ek aldıklarında vurgusuz orta hece ünlüsü (*v, i, u, ü*) düşer : *Nehire* (5.1.1980) yerine *nehre*; *çağırısı* (30.5.1974) yerine *çağırısı* olması gerektiği gibi örnekler çoğaltılabilir.

3. K E L İ M E L E R

Özellikle söz düzeyinde Türkiye Türkçesi'nden büyük ayrımlar görülmektedir. Yugoslavya'daki dillerle Türkçe, yapı bakımından çok ayrı olduklarından, doğal olarak bu diller Türkçenin biçim ve söz dizimini etkileyememiş, fakat buna karşılık daha çok kelime kadrosunu etkilemişti.

Kelime değişimi ve ödünç kelime alışverişi, diller arasında en kolay ve çok olan bir alış verıştır.

Kelime düzeyindeki hatalar aşağıdaki alanlara girmektedir.

a. Eş değerli olmayan kelimelerin Sırpça-Hırvatça'dan Türkçeye aktarılması sırasında ortaya çıkan aksaklıklar.

¹² Slavoljub Djindjić, *Udžbenik turskog jezika*, Beograd 1979, s. 30; Tahsin Banguoğlu, *Türk Grameri, Birinci Bölüm, Sesbilgisi*, Ankara 1959, s. 42, s 38; T. Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, İstanbul 1974, s. 37-38; Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1962, s. 54-55 s. 54.

b. Sırpça-Hırvatça'da sık sık kullanılan fakat Türkçede kullanılmayan uluslar arası terimlerin kullanılması.

c. Arapça ve Farsçadan giren ödünç kelimelerin yerini alan yeni kelimelerin aşırı kullanılması. Aşırı diyorum çünkü daha günlük hayata girmemiş olan kelimelere bile *Tan*'da rastlamak mümkündür.

Bize göre bu durumların sebepleri şunlardır :

3.1. Yugoslavya'da yaşayan halkların kendi edebiyatlarının gelişmesine Yugoslav topluluğunun gelişmesinin ürünü olan unsurlar da katılmaktadır¹³. Dünyada tek uygulaması bulunan Yugoslavya'daki Özyönetim sistemi, ister istemez Yugoslavya Türkçesi'ne de etkisini yansıtmak zorundaydı.

Savaş sonrasında Türk basınındaki gazeteciler, Türkçede karşılığı olmayan Özyönetim terimlerini türetmek zorunda kaldılar. Bunlar Özyönetimin ve Yugoslavya'nın kendine has toplumsal ve kültürel olgularının anlatımı olan terimlerdir.

Eş değerli olmayan (karşılığı bulunmayan) terimlerin aktarılması için L. S. Barhudarov¹⁴, beş yol öneriyor :

1. Transliterasyon veya transkripsiyon,
2. Tam çeviri,
3. Yaklaşık çeviri,
4. Anlam çevirisi,
5. Transformasyon çevirisi.

Eş değerli olmayan terimlerin *Tan Gazetesi*'nde Türkçeye aktarılması sırasında tam çeviri yöntemi kullanılmaktadır. Görünüşte çeviri yapılmasında tam çeviri çekici gelebilir. Ancak, bu "köle çeviri"¹⁵ bizce içinde çözülmesi zor olan iki sorun saklamaktadır :

1. Çevrilen dildeki kelime, çeviri yapılan dildeki hangi kelimeyle eş anlamlıdır?

2. Eş değerli terimlerin çeviride tam karşılığı bulunsa bile, o dilde o terimlerin anlattığı kavramlar bulunmadıkça, çeviri terimlerin anlaşılması da zordur.

Tan'da kullanılan bir çok örneklerde bunların ikisi de yerine getirilmişti ve bu tür tam çeviri kelimeler, hem bizde hem de Türkiye'de tamamiyle benimsenmiş durumdadırlar. (Meselâ : *Özyönetim*, *Bağlantısızlar* vs gibi). Başka terimler için ise en uygun karşılık bulunmadığından dolayı, onlar bir bakımdan deneysel kullanma evresindedirler. Gerekli bütün şartlar yerine

¹³ Dušan Jović, "Perspektive sociolingvistike u Jugoslaviji", *Jezik u društvenoj sredini. Zbornik radova sa konferencije Jezik i društvo* Novi Sad, 1976, s. 23.

¹⁴ L. S. Barhudarov, *Jazyk i perevod*, Moskva 1975, s. 94.

¹⁵ Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, cilt I, Zagreb 1969, s. 630.

getirilmeden, basın ve yayın organları, doğrulukları sık sık kuşku uyandıracak terimleri kullanmak zorunda kalacaklardır.

3.1.1. Aşağıda, Yugoslavya'nın içtimaî ve siyasî yapısına has ve Türkçeye tam çeviriyle aktarılmış bazı terimleri veriyorum.

BAĞLANTISIZLAR (*nesvrstani*). Bu terim ilk defa *Tan*'da çıkmıştı. Kısa bir süre öncesine kadar Türkiye'de bu kavram için, *bloklar dışı ülkeler* ve *üçüncü dünya ülkeleri* gibi terimler kullanılmaktaydı. *Bağlantı* ismine -sız- ve -lar ekleri getirilerek türetilen *bağlantısızlar* terimini, diğer karşılıklardan daha uygun buluyoruz.

Çalışmalarımızda kullandığımız sözlüklerden yalnız *Türkçe-Rusça Sözlük*'de¹⁶ bu terim bulunmaktadır.

BİRLEŞİK EMEK (*udruženi rad*). *Birleşik* ve *emek* kelimelerinin birleşmiş ile türetilen bu terim, eşitliği sağlanmayan terimler arasında yer almaktadır. Bu kavram için *Birlik Gazetesi*'nde *toplu çalışma* terimi kullanılmaktadır. Bu kavram Türkiye'de bulunmadığı için, bir Türkiye Türkü onu zor anlayabilir.

Çalışmamızda kullandığımız sözlüklerin hiç birinde bu terim yer almamaktadır.

ÇALIŞAN HALK SOSYALIST BİRLİĞİ (*Socijalistički savez radnog naroda*), Denkleştirilmeyen terimlerden biridir. *Birlik Gazetesi*'nde *çalışan* partisipi yerise *çalışkan* sıfatı kullanılmaktadır. Bizece bu kavram için *çalışmak* fiilinin partisipi olan *çalışan* (*radan*) kelimesi daha uygundur. Çünkü tek bir anlam taşımaktadır.

Kullandığımız sözlüklerde *çalışkan* sıfatının ilk iki karşılığı olarak "vredan, marljiv", üçüncü karşılığı olarak da "radan" verilmektedir.

ÇALIŞMA BAŞKANLIĞI (*Radno predsedništvo*). Sadece geçici bir işi ifâde eden bu kavram için Türkiye'de *Divan Başkanlığı* veya *Geçici Kurul* karşılıkları kullanılmaktadır.

İŞ AKSİYONU (*radna akcija*). Bu kavram Türkiye'de bilinmemektedir. Terim sözlüklerde bulunmamaktadır.

FEDERAL DIŞİŞLERİ (*Savezni sekretar za inostrane poslove*). Yugoslavya'nın ve Türkiye'nin bütün kitle iletişim araçlarında denkleştirilmiş bir terim olduğu halde, Türk okuruna *Dışişleri Bakanı* terimi daha uygun gelmektedir.

Türkiye Dışişleri Bakanı İter Türkmen ile Yugoslav Federal Dışişleri Sekreteri Lazar Moysov... şeklindeki bir örnekte olduğu gibi, aynı kavram için kullanılan bu iki terim, yan yana geldiği zaman iki ayrı görevin konusu olduğu zannedilebilir.

¹⁶ *Turetsko - ruskiy slovar*, Moskva 1977, s. 89c.

FEDERAL YÜRÜTME KONSEYİ (*Savezno izvršno veće*). Son zamanlarda bu terim kullanıldığı halde, yakın bir zamana kadar yanında başka terimlere de rastlanıyordu. Meselâ : *Federal Yürütüm Danıştay*; *İcra Konseyi*. Bu örneklerde görüyoruz ki Arapça *icra*'ya ve öz Türkçe *yürütüm*'e karşılık Türkçe *yürütme*, öz Türkçe *Danıştay*'a karşılık ise Fransızca *Konsey* kelimesi tercih edilmiştir.

HALK ve HALKLAR (*narodi i narodnosti*). Yugoslavya Türkçesi'nde tamamiyle yerleşmiş bir terimdir. Bir zamanlar bu terim için *milliyet* ve *milliyetler* kelimeleri kullanılıyordu. *Halk* ve *Halklar* terimlerinin karşılıkları Türkiye Türkçesi'nde olmadığı için, bu terimler Türkiye Türkçesi'nde açık olarak anlaşılabilir. Bu yüzden kullanışta ayrıca izahat vermek gerekir. Türkiye'de *halk* kavramı için *ulus*, eski terimle *millet*, *halklar* kavramı için de *azınlıklar* karşılıkları kullanılmaktadır.

ORTAK ÇALIŞMA TEMEL ÖRGÜTÜ (*OOOUR*). Bu kavram için, uzun zamandan beri uygun bir Türkçe karşılık bulunamadı. Bir kaç terim birlikte kullanılmaktadır : *Emek Temel Örgütü (Tan)*, *İş Ortaklığı Temel Örgütü (TV)*, *Birleşik Emek Esas Örgütü (Birlik)*.

YUGOSLAVYA KOMÜNİSTLER BİRLİĞİ (*Savez komunista Jugoslavije*). Yugoslavya için doğru bir tercüme ve kabul edilmiş bir terim. Türkiye basınında bu kavram için *Komünist Partisi* terimi kullanılmaktadır.

Yukarıda verilen örneklerde, içtimâî ve siyasî terminolojinin denkleştirilmesinden dolayı, okur ve yazarların ne zorluklar çektikleri açık olarak görülmektedir.

3.1.2. Türkiye Türkçesi'nde bulunan bir çok kavram için Türkçe terim var iken "tam çeviri" yoluyla, lüzumsuz olarak, yeni terimler yapıldığı görülmektedir :

mal evi (robna kuca), *umumi mağaza*, *büyük mağaza yerine*;
taksa pulu (taksena marka), *damga pulu yerine*;
işçi insanlar (radni ljudi), *işçiler*, *çalışanlar yerine*;
seç-al dükkanı (samosluga), *süpermarket*, *migros yerine*;
diğerleri arasında, *ötekileri arasında* (izmedju ostalog), *ezcümle*, *başka şeyler arasında yerine*;
gündem sırası (dnevni red), *gündem yerine*;
törenli yemin, *törenli ant içmesi* (svečana zakletva), *ant içme töreni yerine* kullanılmaktadır.

Madem ki bu kavramlar, her iki dilde (Sırpça-Hırvatça ile Türkçe) de bulunmaktadır, o halde onlar, "tam çeviri" yoluyla değil, Türkiye Türkçesi'ndeki karşılıkları ile kullanılmalıdır.

Bu terimler en kısa zamanda Türkiye'de kullanılan terimlerle değiştirilmezlerse, bu tür terimlerle verilmek istenen mesajı, Türkiye Türkçesi'nde anlama çok zorluk çekerler, ve böylece de kavram kargaşası doğar.

Terimlerin türetilmesi ve denkleştirilmesi, ülkemizdeki yaygın organlarının temsilcilerinin ancak Türkologlarla birlikte çalışmaları, bu farklı ve denkleştirilmemiş terimler için en uygun çözümleri bulmaları sayesinde gerçekleşecektir.

3.2. Gazeteci, yaş ve eğitim bakımından farklı olan kişilere, edebî dil ile hitap etmek mecburiyetinde olduğu için, kullandığı her kelime açık ve anlaşılır olmalıdır¹⁷.

Gazeteci, Yugoslav Türk okuyucusunun bir yazıyı rahatlıkla anlayabilmesi için, bir kavramın standart Türkçede bulunan terimini kullanacağına Sırpça-Hırvatça'dan bir kelime veya konuşulan standart olmayan Türkçede devamlı kullanılan yanlış bir "tam çeviri" kelimesini tercih etmektedir.

Bazen gazeteci, Sırpça-Hırvatça olarak alınan bir haberi, Türkçeye acele tercüme etmek zorunda kalırsa ve bir terim için sözlüğe bakmak imkânı yoksa, son çare olarak yeni bir kelime uydurmaktadır¹⁸. Bu tür kelimeler Sırpça-Hırvatça'da çok kullanılan uluslararası kelimelerin biraz değiştirilmesi ile meydana gelmektedir.

3.2.1. Avrupa dillerinden Sırpça-Hırvatça'ya giren ödünç kelimelerin bir çoğu Türkçe'de kullanılmaktadır. Türk dünyasının batıya doğru bir hayli geç açılması/yönelmesi ve Türkçenin menşe ve yapı bakımından Avrupa dillerinden tamamiyle farklı olması, batı kültürlerinden Türkçe'ye dil öğelerinin girmesini yavaşlatmıştır. Buna rağmen, Türk dili bir asırdan fazla gazete, dergi ve kitap aracılığı ile uluslararası terimlerle zenginleşmektedir¹⁹.

Özleştirmeciler, her türlü ödünçlemeyi durdurmak istedikleri halde, yabancı kelimeler yine de dile girmektedir. Çoğu Fransızca ve İngilizce olan bu ödünç kelimeler, Türkçe ses ve yapım kurallarına göre adapte edilmekte ve böylece Türkçe'ye girmeleri ve Türkçede kullanışları kolaylaştırılmaktadır.

3.2.2. Bu bölümde, bazı yabancı kelimeleri *Tan*'da kullanıldığı şekilde veriyoruz. Bunların çoğunun Yugoslavya Türkçesi'ne Sırpça-Hırvatça üzerinden girmiş olduklarını tahmin edebiliriz. Onların Türkiye Türkçesi'nde kullanılmalılarının delilini aşağıdaki sözlüklerde aradık.

TS – *Türkçe Sözlük*²⁰

BTS – *Büyük Türkçe Sözlük*²¹

¹⁷ Radomir Životić, *Izražavanje novinaru*, Beograd 1981, s. 13.

¹⁸ Bu durumu bazı gazeteciler ile yapmış olduğumuz konuşmalar sırasında öğrendik.

¹⁹ Osmanlılar, Balkan yarımadasında kalabilmek için devletin ve toplumun çağdaşlaştırılmasının şart olduğunu anladıktan sonra, 19. yüzyılın başlarında teknik bakımdan üstün olan Batı'ya yönelmeğe başladılar. III. Selim (1789-1807) ile II. Mahmûd (1808-1834)'ün yaptıkları askerî ıslahatlardan sonra, Tanzimat dönemindeki (1839-1876) ıslahatlar ile, Türk toplumunun Batı uygarlığının çağdaş akımlarına adım uydurması sağlanmış olacaktı.

²⁰ *Türkçe Sözlük*, 6. baskı, TDK, Ankara 1974.

²¹ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara 1981.

YKS – *Türkçe-Yabancı Kelimeler Sözlüğü* ²²

Tİ – *Redhouse Yeni-Türkçe İngilizce Sözlük* ²³

TR – *Türetsko-Russkiy Slovar'* ²⁴.

Bazı durumlarda başka müracaat kitaplarına da baş vurmak mecburiyetinde kaldık ²⁵.

TAN	SIRPÇA-HIRVATÇA	TS	BTS	YKS	Tİ	TR	TT'de KULLANILAN
administrasyon	administracija	—	—	—	—	+	idare, yönetim
aktif ²⁶	aktiv	+	—	+	—	+	grup
ampütasyon	amputacija	—	—	—	—	—	ampütasyon (YKS, Tİ, RS)
ansambl	ansambl	—	—	+	—	+	topluluk, grup
arheoloji	arheologija	—	—	—	—	—	arkeoloji
artileryi	artiljerija	—	—	—	—	—	topçuluk
blokada	blokada	—	—	—	—	—	abluka, blokaj
Brisel	Brisel	—	—	—	—	—	Brüksel
bruto	bruto	—	—	—	—	+	brüt, brüto
Çikago	Çikago	—	—	—	—	—	Şikago
dezenformasyon	dezinformacija	—	—	—	—	—	uydurma haber
elaborat	elaborat	—	—	—	—	—	etüd, etüt, araştırma
energetik	energetski	—	—	—	—	—	enerjik
enspektor	inspektor	—	—	—	—	—	müfettiş, enspektör (YKS, Tİ, TR)
enstitüsyonal	institucinalan	—	—	—	—	—	kurum (adet) haline getirmek
entegrasyon	integracija	—	—	—	—	+	bütünleme
entervü	intervju	—	—	—	—	—	mülakat, konuşma, entervyü (TR), enterviyü (YKS)
eufori	euforija	—	—	—	—	—	refah, öfori ²⁷
investisman	investicija	+	—	+	—	+	yatırım
feyton	feljton	—	—	—	—	—	fıkra, tefrika
fonksiyoner ²⁸	funcioner	—	—	—	—	—	görevli, yönetici
format	format	—	—	—	—	—	boy
gigant	gigant	—	—	—	—	—	dev
global	globalan	—	+	+	—	+	genel, umumî

²² Mustafa Nihat Özön, *Türkçe - Yabancı Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul 1962.

²³ Redhouse Yeni Türkçe - İngilizce Sözlük, İstanbul 1974.

²⁴ Turetsko - Russkiy Slovar', Moskva 1977

²⁵ Kemal Demiray, *Batı Dilleri Sözcüklerine Karşılıklar Kılavuzu*, Ankara 1972; *Yeni Yazım Kılavuzu*, 8. Baskı, TDK, Ankara, 1975; Ali Püsküllüoğlu, *Öz Türkçe Sözlük*, Ankara 1975.

²⁶ Türkçede *aktif* kelimesi, isim olarak değil, sıfat ve zamir olarak kullanılır. *Bu örgütler ve aktifler yürütme bürosuna daha belirli bir biçimde durerler* (Tan, 28.1.1971) cümlesinde *aktif* kelimesi yerine uygun bir terim kullanılmalı!

²⁷ Kullanılışı yaygın olmayan bir psikoloji terimidir.

²⁸ Sözlüklerde yalnız *fonksiyon* kelimesi bulunmaktadır.

identik ²⁹	identičan	+	—	+	—	+	özdeş, aynı
inersiyon	inercija	—	—	—	—	—	atalet
integral	integralan	—	—	—	—	+	bütünleşme
istafet	štafeta	—	—	—	—	—	istafeto
jübile ³⁰	jubilaran	+	+	+	—	+	jübile
kalifikasyon ³¹	kvalifikacija	—	—	—	—	—	nitelik, yeterlilik
kapitülasyon ³²	kapitulacija	+	+	+	+	+	kapitülasyon
koegzistansiyon	koegzistencija	—	—	—	—	—	beraber yaşama
kompromis	kompromis	—	—	—	—	—	uzlaşma, kompromi ³³
kompyuter	kompjuter	—	—	—	—	—	kompiüter, hesap makinesi
konkur ³⁴	konkurs	+	+	+	—	+	ilan, yarışma
konsepsiyon ³⁵	konceptija	—	—	—	—	—	kavram
konvertabil	konvertibilan	—	—	—	—	—	değiştirilebilir
konzerve	konzerva	—	—	—	—	—	konserve
korupsyon	korupcija	—	—	—	—	—	rüşvet
lektür ³⁶	lektira	—	—	+	—	—	okunması gerekli kitaplar
maksimal	maksimalan	—	—	+	—	—	azami
mandat	mandat	—	—	—	—	—	süre, manda
maneken	maneken	—	—	—	—	—	manken
memoarlar ³⁷	memoari	—	—	—	—	—	hıatıralar, anılar
neutral	neuturalan	—	—	—	—	—	nötür, nötr, tarafsız
normalize etmek	normalizovati	—	—	—	—	—	normale döndürmek normalleştirmek
obje ³⁸	objekat	+	+	+	+	—	tesisat, nesne, yapı

²⁹ *TI* Sözlük'te matematik terimi olarak verilmektedir.

³⁰ *Jübile* kelimesi, sözlüklerde isim olarak veriliyor. Türkçede sıfat olarak kullanılmasına rastlamadık. ¹

³¹ Fransızca kelime *kalifiye* (*kvalifikovan*) YKS'nde bulduk. Meselâ : *kalifiye işçi*. Fakat *bitki kvalifikovan za nešto* "gerekli olan nitelikleri taşımak" şeklinde tercüme edilir. Bu kelimenin kullanımını Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Tercüman v. d. gazetelerinde çıkan ilânlarda görmekteyiz.

³² *Kapitülasyon*, sözlüklerde sadece tarihî bir terim olarak geçer.

³³ *Kompromi* kelimesini yalnız Kemal Demiray'ın *Batı Dilleri Sözcüklerine Karşılıklar Kılavuzu* adlı eserde bulduk.

³⁴ İş ilânları Türkiye'deki gazetelerde "Konkur" şeklinde değil, "Eleman aranıyor", "Eleman alınacaktır", "... elemanlar arıyor" vb. gibi veriliyor.

³⁵ Bu kelime, kullandığımız sözlüklerde bulunmadığı halde, son zamanlarda Türkiye'de çıkan gazetelerde de kullanılmaktadır.

³⁶ Türkçede *lektür* (Fr. *lecture*) 'okuma' karşılığında kullanılır. Belirli bir zaman içerisinde okunması gereken kitaplar (*lektira*) Türkiye'deki Türk okullarından olmadığı için, bu terim Türk okulları için bu anlamı taşımaz.

³⁷ *Memuar* kelimesini yalnız YKS'nde bulduk.

³⁸ Bu kelime, Sırpça - Hırvatça'da bir çok anlamda kullanılmaktadır. Türkçede ise daha çok felsefe terimi olarak kullanılır. (*Objekt* 'predmet, stvar). Sırpça - Hırvatça'daki *gramatički objekat*, Türkçede "nesne"dir. ... *iktisadi bir objekti* ... (26.4.1975), ... *ticaret objelerinde* ... (26.4.1975) gibi cümlelerdeki *obje* terimini ise, *iktisadi bir yapısı ticaret kurumlarında* gibi daha uygun karşılıklarla değiştirmelidir.

operasyon	operacija	—	—	—	—	—	operasyon, ameliyat
ötoband	autoban	—	—	—	—	—	otoyol, anayol, otoban
partnör ³⁹	partner	—	—	—	—	—	ortak
pioner (piyoner)	pionir	—	—	—	—	—	piyoniyе
plantaj	plantaža	—	—	—	—	—	plantasyon
Plenum	plenium	—	—	—	—	—	genel toplantı
podrum	podrum	—	—	—	—	—	bodrum
premiyör	premijera	—	—	—	—	—	gala, premier (YKS), prömiyer (TR)
privat	privatan	—	—	—	—	—	özel, hususi
produçent	producent	—	—	—	—	—	yapımcı, prödüktör
prodükt	produkt	—	—	—	—	—	ürün, mahsul
raund	runda	—	—	—	—	—	raunt
recenziya	recenzija	—	—	—	—	—	düzeltilme
rekonstrüksyon	rekonstrukcija	—	—	—	—	—	yenidan inşa etmek, re- konstrüksiyon (YKS, TR)
rekonstruktif	rekonstruktivan	—	—	—	—	—	düzeltilici
relatif	relativan	—	—	—	—	—	nisbi, izafi, rölatif (YKS, BTS)
rezidensyon	rezidencija	—	—	—	—	—	konak
rezolüsyon ⁴⁰	rezolucija	—	—	—	—	—	karar
separat	separat	—	—	—	—	—	ayrı basım
separatizm	separatizam	—	—	—	—	—	ayrılıkçılık
skeptik	skeptik	—	—	—	—	—	şüpheci, kuşkucu
spormen	sportista	—	—	—	—	—	sporcu, sportmen
stabilik	stabilnost	—	—	—	—	—	dengeleme, stabilizasyon (TR), istikrar
statüs	status	—	—	—	—	—	statü, durum, hal
strüktür	struktura	—	+	+	—	—	yapı
subverzif	subverzivan	—	—	—	—	—	tahripkâr
süvenir	suvenir	—	—	—	—	—	hatıra eşyası
şinyel	şinjel	—	—	—	—	—	şinel (YKS, TR)
şniçel	şniçla	—	—	—	—	—	eskalop, şnitel
taksist	taksist	—	—	—	—	—	taksi şöförü, taksici
telegraf	telegraf	—	—	+	—	—	telgraf
transver	transfer	—	—	—	—	—	aktarma, transfer
transparent	transparent	—	—	—	—	—	şeffaf
trübün	tribina	—	—	—	—	—	tribün
urbanistik	urbanistički	—	—	—	—	—	şehircilik
üniverzal	üniverzalan	—	—	—	—	—	evrensel, umumi, üniver- sel (YKS, BTS)
verziyon ⁴¹	verzija	—	—	—	—	—	ifadelerin her biri
vital	vitalan	—	—	—	—	—	hayatî

³⁹ Bu ödünç kelimenin sözlüklerde bir kaç şeklini görüyoruz : *partöner* (YKS), *partener* (YKS), *partner* (TR), *partöner* (BTS).

⁴⁰ Bu kelime Sözlüklerde bulunmadığı halde, son zamanlarda Türk gazetelerinde görülmektedir.

⁴¹ Bu kavram cümlenin konteksine göre çeşitli kelimelerle Türkçeye aktarılıyor.

Yukarıdaki kelimelerin analizi ile şu sonuçlara vardım :

1. Verdiğimiz terimlerin bazıları Türkiye Türkçesi'nde de kullanıldığı halde, çalışmamızda yararlandığımız sözlüklerde bulunamadı. (Meselâ : *konsepsiyon, konvertabil, rezolüsyon* v.b.)..

2. Bazı ödünç kelimeler, Yugoslav Türkçesi'nde yanlış türkçeleştirilmiştir. (Meselâ : *arheoloji, maneken* vs gibi). Başka bir söyleyişle bu kelimeler, Yugoslavya Türkçesi'nde Sırpça - Hırvatçada geçtiği gibi kullanılmaktadır. Yabancı bir terimin Türkçede ne şekilde kullanıldığına emin olunmadığı zaman, uygun sözlüklere bakılmalıdır.

3. *-tion* ekli çok kullanılan uluslararası kelimeler, Türkçede iki şekilde kullanılır : *-syon* ve *-siyon*⁴². Çalışmamızda kullandığımız müracaat kitaplarında, bu eklerin kullanılışı ile ilgili bir açıklama bulamadığımız için, elimizdeki malzemedan faydalanarak, şu kuralı tespit ettik :

Eğer *operasyon, kapitülasyon* vs gibi örneklerde olduğu gibi *-tion* ekinin önündeki son hece ünlü ile bitiyorsa, ek *-syon* olacak;

Eğer *konstrüksyon* vs gibi kelimelerde olduğu gibi *-tion* ekinin önündeki son hece ünsüz ile bitiyorsa, o zaman ünsüz gurubunun *i, i, u, ü* yardımcı sesleri ile *-siyon* şeklinde (*konstrüksiyon* gibi) genişleteceğiz.

4. Türkçe'de her isim sıfat olarak kullanılmaz. (Meselâ : *Jubile*).

5. Türkçe kelimeler varken *Tan*'da öncelik yabancı karşılıklarına tanınmaktadır (Meselâ : *Genel, yatırım* vs yerine *global, investisman* gibi).

6. Ülke, şehir adları ve diğer coğrafî terimler Türkçe'deki şekliyle kullanılmalı, Mademki *Tan*'da *Skopje* şehir adı *Üsküp* şeklinde yazılıyor, o zaman *Brisel* şeklinin de *Brüksel* olarak yazılması gerekmektedir.

7. Orijinal metine sadık kalmak amacıyla, Sırpça-Hırvatça bazı kelimelerin (meselâ : *objekat*), Türkçedeki karşılıklarını (meselâ : *obje*) kullanırken, bu kelimeleri her kontekste ayrı bir anlamda kullanmak doğru değildir.

8. Arapça ve farsça kelimelerin yanı sıra, Türkçede en çok kullanılan yabancı kelimeler Fransızca kelimelerdir. Avrupa dillerinden giren kelimeler Fransız modeline göre adapte edilir. Türkçede Fransızca terimlerin diğer Avrupa terimlerine göre daha çok kullanıldığı gözlenmektedir.

9. *Administrasyon* yerine *idare* örneğinde görüldüğü gibi, Türkçe bir kelime türetilene kadar, bir batı kaynaklı kilemeye, alışılmış Arapça karşılığı tercih edilmelidir.

NEOLOJİZM

3.3. "Neolojizm" terimi ile, Türkçeye üç yoldan giren kelimeler ifade edilmektedir.

⁴² Mustafa Nihat Özön, *a.g.e.*, s. XI.

1. türetme kelimeler (dil bilgisine uygun kelimeler)
2. uydurma kelimeler (dil bilgisine uygun olmayan kelimeler)
3. yeni kavramlar için Avrupa dillerinden alınan ödünç kelimeler.

Bir neslin çocukluğundan beri kullandığı yeni türetilen kelimeler, o nesil için “neolojizm” sayılmaz. Bu cins kelimeler, günlük konuşmalarda kullanılan normal kelime kadrosunu oluşturur. Fakat yaşlı kişiler, bilhassa dillerinin morfolojik kurallarına göre türetilmeyen yeni kelimelere karşı tepki göstermektedirler. Bu tür ödünç kelimelerin ömrü kısadır. Onların yerine alacak uygun Türkçe kelimeler buldukça, onlar kullanılmamaya başlar.

Temayülüne uygun olarak *Tan*'ın sayfaları bir “neolojizm” hazinesi teşkil eder. Biz bunlardan birçoğuna alışamadığımız için, kulağımıza ve dil zevkimize ters gelmektedir. Fakat bu kelimelerin basın-yayın ve TV’de çok sık kullanılması yüzünden, bir an gelir ki kendimizin de bu kelimeleri kullanmaya başladığımızı fark ederiz.

Aşağıda *Tan*'da sık sık geçen “neolojizm”lerden bazılarını veriyoruz.

<i>TAN</i> 'ın öz Türkçe	yazı dilinde	Sırpça - Hırvatçası
“neolojizm”leri	geçen şekiller	
akak	mecra	rečni tok
amt	abide	spomenik
avuntu	teselli	uteha
bakman	müfettiş	inspektor
betik	kitap	knjiga
betinleşme	tasvir	opis
demeç	beyanat, demeç	govor
doğa	tabiat	priroda
doğal	tabii	prirodno
dönem	devre	period
etkinlik	aktivite	aktivnost
evre	safha	faza
eylem	aksiyon	akcija
giysi	elbise	haljina, odelo
görüşme	mülakat	razgovor
gösteri	temsil	predstava
güncel	aktüel	aktuelan
ilginç	enteresan	interesantan
ilişki	münasebet	odnos
ilişik, ilişkin	ait	koji pripada
irdemen	talebe	student
istem	talep	zahtev
iyelik	sahip, malik	vlasnik, koji pripada
kent	şehir, kent	grad
kimi	bazı	nekei
konut	ikametgâh, mesken	prebivalište, stan
koşul	şart	uslov
kurum	cemiyet	društvo
neden	sebeup, dolayı, ötürü	uzrok, razlog, zbog

nen	şey	stvar
olumlu	müsbet	pozitivan
olumsuz	menfi	negativan
oyuncu	aktör	glumac
ozan	şair	pesnik
öğretmen	muallim, öğretmen	učitelj
örek	bina, yapı	zgrada, gradjevina
örneğin	mesela	na primer
öykü	hikaye	priča, pripovetka
özden	asli	originalan
özel	hususî	privatno, lično
özgür	hür	slobodan
özgürlük	hürriyet	sloboda
salt	yalnız, tek	samo, sam
savaşım	mücadele	borba
serüven	macera	avantura
sonuç	netice	rezultat
soru	sual	pitanje
sürdürmek	devam etmek	nastaviti
sürecek	devamı var	nastavlja se
sayrılarevi	hastane	bolnica
tümel	külli	sve, svi
uygarlık	medeniyet	civilizacija
ülke	memleket	zemlja, domovina
üye	aza	član
yanıt	cevap	odgovor
yapı	bünye	gradja
yaşam	hayat	život
yedil	hafta	nedelja
yengi	galibiyet	pobeda
yılçağ	mevsim	godišnje doba
yönetim	idare	uprava
yönetmen	müdür	direktor, upravnik
yürütmek	infaz etmek	voditi

Günlük konuşmada kullanılışı yaygın olmayan neolojizmlerin yaygın organlarında devamlı kullanılması, okuyucuları tereddüte düşürmektedir ve böylece de anlama kargaşası doğmaktadır.

Her teklif edilen yeni terimin kabul edilmesi, Türkçenin sadeleşmesinde tek yol olmamalıdır.

4. MORFOLOJİ VE SENTAKS

Türkçenin morfo-sentaktik düzeyindeki dil yapısının bozulması, daha çok Sırpça-Hırvatça'dan tercüme edilen metinlerde görülmektedir.

Tan'daki morfolojik yapının bozulması, dil karışması alanı içerisine girmeyip, daha ziyade kelimelerin yanlış türetilmesi ve yanlış kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Sentaks yanlışları az olduğundan, morfoloji ve sentaks aynı bölümde incelendi.

Tan'ın bütün sayılarında görülen sentaks yanlışlarını sistemleştirdik ve ayrı birimler olarak işledik. İki ayrı dil sisteminin var oluşundan kaynaklanan sentaks düzeyindeki ödünç tercüme (loan translations) *Tan*'da çok yaygındır. Cümleler ve bazı cümle kısımlarının Sırpça-Hırvatça'dan kelime kelime tercümesi ile orijinal metindeki anlam kaybolmakta ve tercüme de enformasyondan yoksun kalarak bize hiç bir mânâ ifade etmemektedir. Böyle 'kopya edilmiş' bir ifadeyi ancak her iki dili bilen kişiler anlayabilir. Dil yapısına aykırı bu tür cümle yapıları dili bozmaktadır. Bundan kaçınmak gerekir.

Uzun zaman Türkçeye batı dillerinden girmiş olduğu sanılan devrik cümleyi bu konunun istisnası olarak gösterebiliriz. Araştırmalar bu cümle tipinin en eski Türk yazı dili metinlerinde (meselâ : Oğuz Kağan Destanı, Köktürk yazıtları, Dede Korkut Kitabı, Kabusnâme v.d.) de bulunduğunu gösteriyor⁴³. Djindjić ise, bazı Türk şivelerinde görülen devrik cümlelerin, meselâ Makedonya'da konuşulanlarda olduğu gibi, Sloven dillerinin etkisi ile meydana geldiğini sanmaktadır⁴⁴.

Araştırmamız sırasında devrik cümlelerin Türkiye'de çıkan gazetelerden ziyade daha çok *Tan*'da kullanıldığını tespit ettik.

Büyük sayıda bulduğumuz "Sırpçalaştırılmış" cümlelerin kötü bir tercümeden başka bir şey olmadığı kanısındayız. Mütercimler uygun kelimeler ararken, cümlelerin tümünü göz önünde tutmayıp, lâzım olan transformasyonu yapmadıkları için, sonuç olarak ortaya kötü bir tercüme çıkmaktadır.

Böyle tipik cümlelerin dışında kalan ve Sırpça-Hırvatça'nın etkisi altında kurulmuş olan bazı cümleleri, çalışmamızın sonunda verdiğimiz bir ilâvede topladık. İçindeki hatalar bütün gramer düzeylerine girmektedir. Onların analizi bu çalışmanın çerçevesi ve amacı dışına çıktığı için, onları yalnız düzeltmekle yetindik.

5. KELİMELEİN TÜRETİLMESİ

Eklemeli bir dil olan Türkçe, yeni isimler, sıfatlar ve fiillerin yapılması için, verimli bir ekler hazinesine sahiptir. Türetme, yabancı dillerden giren kelimelerin yerini alacak kelimelerin yapılması için öztürkçecilerin elinde kuvvetli bir silahtır. Sevgi Özel "Dil Devrimiyle, yabancı kavramlara Türkçe karşılık bulmak gereksinmesi, daha belirgin olarak ortaya çıktığından, bugün türetmenin başlangıcı olarak bu Devrimi almaktayız"⁴⁵ diyor.

⁴³ Haydar Ediskun, "Devrik cümle üzerinde bir araştırma", *Dilbilgisi Sorunları*, Ankara 1967, s. 130-138.

⁴⁴ S. Djindjić, "Prilog proucavanju galicizama u turskom knjizevnom jeziku", *Analitički fakultet*, Beograd 1970, sayı 10, s. 57.

⁴⁵ Sevgi Özel, *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türetme ve Birleştirme*, Ankara 1977, s. 42.

Türetme rastgele değil, belirli kuralların uygulanması ile yapılır. Vecihe Hatiboğlu bu konuda şunları söylemektedir : “Dilde, türetmeyi uzun ömürlü, sağlıklı kılan, o dili kullananların bilinçaltına kadar yerleşmiş olan dil duygusudur. Dil duygusuna aykırı düşen türetme örnekleri çok defa, bilime de bilince de ters düşer ve yaşayamaz”⁴⁶.

Türetme ile kelimeler şekil değiştirir ve yeni anlam kazanırlar. Türkçedeki eklerin sayısı tek kelime ile muhteşemdir. Burada dikkat edeceğimiz noktalar *-lik*, *-li*, *-ce* ekleri ile türetilen, yanlış türetilmiş fiil ile fiillerin aspektleridir.

Çalışmamızda bu konu ile ilgili başka yanlışlara rastlamadık.

5.1. *-lik/-lik* eki

Bu ek, çok verimli bir isimden ve sıfat yapma ekidir. TS’ün 5. baskısında, sayı bakımından *-mak/-mek* ve *-lı/-li* ekleri ile türetilmiş kelimelerden sonra 1600 kelime ile *-lik/-lik* ekli kelimeler üçüncü sırayı almaktadır⁴⁷. V. Hatiboğlu, bu ek ile türetilmiş kelimelerin 14 yeni anlam kazandığını söylemektedir⁴⁸. Kullandığımız diğer kitaplarda da bu sayı dokuzu onu geçmemektedir.

5.1.1. *-lik/lik-* eki yazılmayan örnekler :

Y/ (...) <i>birinci</i> ödülü alırken gö- gülmektedir. (19.5.1970)	D/ birincilik ödülünü alırken görülmektedir.
Y/ Belgrad TV’sinin <i>birinci</i> ödü- lünü kazanan karikatür. (21.2.1976).	D/ birincilik ödülünü

“*Birincilik*” (prvo mesto) kaliteyi bildirir. *Birinci ödül* ise bir insanın aldığı ödüller arasında ilk olanı belirtir. Çeşitli kullanışlarına birer örnek Milliyet gazetesinden veriyoruz :

- Amerikalı Heiden dört altın madalya kazandı, bugün beşinci madalya için mücadele edecek. (Milliyet, 23.2.1980)
- Eczacıbaşı kaptanı Oktay, üçüncülük kupasını sevinç içinde seyircilere gösterirken görülüyor. (Milliyet, 11.3.1980)

Sıfat olarak kullanılan isimlerden, bu ek ile soyut isimler yapılır :

Y/ Yugoslavya’da <i>memnuniyetlik</i> (11.10.1970).	D/ memnunluk
--	--------------

Bu örnekte, *-lik* eki, yanlışlıkla, soyut isim olan *memnuniyet* kelimesine eklenmiş olmalı!

Bir meslek belirten isimlere (terzi, kuyumcu vs) bu ek eklendiği zaman, o mesleğin adını ifade eder. (terzilik, kuyumculuk vs.)

Y/ Bundan sonra da <i>ayakkabıcı</i> zanaatini (...).	D/ ayakkabıcılık zanaatini.
--	-----------------------------

⁴⁶ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, Ankara 1974, s. 6.

⁴⁷ S. Özel, *a.g.e.*, s. 21-22.

⁴⁸ V. Hatiboğlu, *a.g.e.*, s. 102-106.

-lık/-lik eki, -lı/-li ekli kelimelere de eklenir. Sıfat olan -lı/-li kelimelerden -lı/-li eki düşülürse, kelimenin anlamı değişir.

Y/ beceriklik (29.4.1981.) D/ beceriklilik

Y/ kârlığımız (...) (5.5.1980) D/ kârlılığımız

Örneğini aldığımız metinde kârlılıktan değil kârdan bahsedilmektedir. -lık/-lik eki, bazı sıfatlarda eklenerek, o sıfatların oluşunu gösteren isimler de yapılır⁴⁹.

Y/ İkinci modeli, etek ve göğüsündeki *buruşukluklar* süslemektir. (10.12.1977.) D/ buruşukluklar

Örnekte, *buruşuklar* değil *buruşuklukların* söz konusu olduğu açıkça görülmektedir.

Sıfat tamlamasının birinci unsuru sayı olursa ikinci unsuru -lık/-lik eki alır. Bu tür sıfatlarla miktar belirlenmektedir.

Y/ Kurultay yurdumuzun *otuz yıl* özgürlük döneminde (...) (4.10.1975.) D/ otuz yıllık

Y/ Polonya'dan gelen 150.000 *kişiden* bir halkın (sic!) (...) (1.9.1970.) D/ 150.000 kişilik

5.1.2. -lık/-lik ekinin fazla kullanıldığı örnekler

Ek, -sız/-siz ekini almış olan sıfatlara ilâve edilebilir. Fakat, böyle yapılmış bir kelime sıfat fonksiyonunu kaybeder.

Y/ (...) Yugoslavya'nın gelecekte de, *bağlantısızlık ülkelerle işbirliği* yaparak (...) (14.2.1981.) D/ bağlantısız ülkelerle

-lık/-lik eki ile yapılan kelimeler, zamir fonksiyonunda kullanılamaz.

Y/ (...) 4 Temmuz Savaşçılar Günü dolayısıyla *dört günlük* sürecek (5.7.1980) D/ dört gün

Y/ Bu, iki komşu ülkenin ilişkilerini *ciddilikle* yıkmaktadır (26.12.1974) D/ ciddi olarak

-lık/-lik eki ile türetilmiş kelimelerin anlamları belirlenmiş olup, sözlüklerde verilmektedir. Bu ekler, kelimenin kazandığı yeni anlamı sadece "zihnen" tesbit edilemez. Onun için kelimenin yeni anlamından emin olmalı, Yani rast-kelime manalandırılmamalıdır. Ayrıca kelime türetmesi, her kes tarafından gele yapılacak bir iş değildir. Maalesef "Türk dili tarihinde hiç kaydedilmeyen

⁴⁹ Ali Galip Pekel, *Türkçe Üreme Yolları*, İstanbul 1943, s. 17.

ve esas konuşma alışkanlıklarına saygı göstermeksizin bazen yeni kelimeler türetilmesi”⁵⁰, yalnız Yugoslav Türk gazeteciler arasında değil, aynı zamanda Yugoslav Türk yazarları arasında da çok görülmektedir.

Y/ Voyvoda Yan, Başkan Tito'nun D/ akşam yemeği
şerefine bir *akşamlık* vermiştir.
(11.10.1970.)

Sözlüklerden yalnız Türkçe-Sırpça Sözlük⁵¹’te ‘akşamlık’, “akşam yemeği” anlamıyla verilmektedir. Bu kelimenin bu anlamdaki kullanılışı yaygın değildir.

5.1.2. Öztürkçe zihniyeti ile uydurulmuş kelimelerden örnekler :

Y/ Çalışan bir kadın ailesinin D/ gereksinim-in
gereksinliğin ve çocuklarının (...).
(4.10.1975.)

Y/ (...) büyük *heyacanlıkla* ve yüksek D/ heyecanla
sesle tekrarlıyorlardı. (27.10.1970.)

Eğer farklı eklerle üretilmiş iki kelime aynı anlamda olursa, o zaman daha uygun olanı kullanmakta fayda vardır.

Y/ Çocuğunuza *hoşgörülülikle* D/ hoşgörüşle
davranmalısınız. (17.6.1972.)

5.2. -lı/-li eki :

Bu ekle farklı anlam taşıyan sıfatlar yapılır. Fakat bir isim sıfat fonksiyonunu üstlenebilirse, yerine mutlaka bu ekle sıfatlar türetilmemelidir.

Y/ *karşılıklı kuvvetler* D/ karşıt kuvvetler
(6.6.1974.)

Y/ (...) Folksvagen, 1200 *markalı* D/ marka
arabasını atmasını için (...)
(14.2.1981.)

Daha önce de belirttiğimiz gibi garip türetmelerden kaçınılmalıdır.

Y/ Ülkemizin *bütünlüklü* kurtuluş. D/ tümüyle, bütünüyle
(26.4.1975),

Y/ (...) karşılıklı güvenlik ve *bütünlüklü* sorumluluk havasında D/ tam bir
konuşmalar yürütmüştür.
(20.12.1975).

⁵⁰ S. Djindjic ve D. Tanaskovis, “Poezija turske narodnosti u Jugoslaviji”, *Izraz*, September 1976, XX, s. 194.

⁵¹ Kurteş Ağuşi, *Türkçe-Sırpça ve Sırpça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1980.

5.3. -cı/-çi eki :

-cı/-çi eki, isimden isim yapma eklerinden birisidir. Bu ekle türetilmiş isimlerin kazandığı yeni anlamlardan biri, şahısların siyasal bağlılığını ve ideolojik eğilimini göstermektedir. Buna dayanarak *Tan*'da yanlış olarak, *devlet adamı* (državnik) anlamında kullanılan *devletçi* (< devlet+çi) türetilmiştir. Türkiye Türkçesinde *devletçi* "etektist" karşılığında kullanılmaktadır.

Y/ Çünkü, Yugoslavya'nın ve Roman-
ya'nın en yüksek *devletçilerinin* sık
sık görüşmeleri (...) (10.11.1970).

D/ devlet
adamlarının

Y/ Tito ile Çavuşesku arasında... ge-
çen hafta içinde bu iki büyük *dev-*
letçi arasında (...) (10.11.1970).

D/ devlet adamı

Bu ek, zaten şahsın mesleğini ifade eden isimlere bazan lüzumsuz olarak ilâve edilir.

Y/ Deçan'da *ressamcılar* kafilesi
(24.8.1971.)

D/ ressamlar

5.4. GENİŞLETİLMİŞ FİİLLER

Türkçede fiiller, *-la-mak*, *-la-n-mak*, *-la-ş-mak*, *-la-t-mak*, *-la-ş-tır-mak*, *-la-n-dır-mak*, *(a)l-mak*, *-ar-mak*, *-ar-mak*, *-(ım)sa-mak* vs ekleri, Türkçe ve yabancı kelimelere ilâve edilerek yapılır. Fakat fiiller de isimler gibi geliştiği güzel türetilmez.

Y/ Biz de bu inancımızı *özürleriz*

D/ Biz de bu inancınıza (gü-
veninize) layık olmaya
çalışacağız.

Bu örnekte, 'layık olmak' anlamında kullanılması gereken bir kelime yerine *özür* kelimesinden yanlış bir türetme yapılmıştır.

Günlük hayata girmemiş olan 'neolojizm'lerden fiil yapmaktan kaçınmalıdır.

Y/ Geçenlerde Makedonya'nın güney
batısında Türklerin yaşadığı köy-
leri *göretledik*. (24.3.1970.)

D/ ziyaret ettik

Yalnız Türkçe-Rusça Sözlük'te *göret* (ziyaret) kelimesini bulduk. Göretmek fiili ise, hiç bir sözlükte yoktur.

Aşağıdaki örneklerde hiç bir sözlükte bulunmayan *sayım* isminden türetilmiş *sayımlamak*, ve bu örneğe nebeterek *yanlış*'tan *yanlışlamak*, ve *söz*'den *sözlemek* fiillerinin kullanışlarını veriyoruz.

Y/ Bu sayımlarda 11 milyon 984.911
Yugoslavyalı'nın yaşadığı *sayımlan-*
mıştır (6.4.1971).

D/ tespit edilmiş sayılmış-
mıştır

Y/ *Yanlışlayıp* da kimi kez istemiye- rek üzmüşsek (...).
(10.11.1970).

D/ yanlış

Y/ (...) *sözleyen* Doronski (...)
(7.1.1978.)

D/ söyleyen

5.4.1. Araştırmamız esnasında pasiv ve kauzativ (faktitiv) fiillerin yanlış yapıldığı ve yanlış kullanıldığı görüldü. Örneklerin çoğu tanımak fiili ile ilgilidir. Pasif yapmak için -n- eki, ünlü ile biten fiil köklerine, -(i)l eki ise ünsüz ile biten fiil köklerine (-ı ile biten kökleri hariç) getirilmektedir. Bu kurala uygun olarak, *tanımak* fiilinin pasifi *tanılmak* değil *tanınmak* şeklinde olur. *Tanılmak* fiilinin Sırpçası "postaviti dijagnozu"dur.

Y/ Türk Dilini bilen adaylara öncelik *tanılmalıdır*. (17.6.1972.)

D/ tanınmalıdır

Y/ İstanbul'un en *tanılmış* gazinolarında şarkı okuyorum. (2.8.1973.)

D/ tanınmış

Y/ Azerbeycan Sovyetler Birliğinin *tanılmış* petrol kaynağıymış.
(19.1.1971.)

D/ tanınmış

Pasiv'in teşkili ile yanlışlıkların yanı sıra, pasiv cümlelerdeki eylem yapıcısının -ca/-ce eki aldığı zaman, fiilin pasiv halde olması gerektiği halde, yanlış olarak, aktif fiil kullanılmaktadır.

Y/ Ömer Seyfettin'ciler ve Fasil Hüsnü Dağlarca'lılar tarafından güzel hazırlanmış birer resital *verdikten* sonra "Aşık Veyselciler de bir resital verdiler. (21.11.1974).

D/ verildikten sonra

Y/ Öğretmenler Konseyi kararınca Okul yönetmeliği aşağıda yazılı olduğu gibi *ilan etmektedir*. (4.10.1975.)

D/ ilan edilmektedir.

Eylem yapıcısı, ya *tarafından* edatı ile, veya aktif cümlelerin öznesine -ca/-ce eki getirilerek belirtilmiştir. *Tarafınca* şekli kullanılmamaktadır.

Y/ Yurttaşları *tarafınca* büyük acıyla kabul edilmiştir (sic!) (5.5.1981.)

D/ yurttaşları tarafından

Bazen pasif şekil, aktif fiil gerekli olan yerlerde yanlış olarak kullanılır.

Y/ Bu sözlük 600 sayfalıkta ve aşağı yukarı 50.000 sözcük içinde *kapsamaktaydı*. (27.12.1973)

D/ kapsamaktaydı

Y/ İnşaati *başlanmış* olan yeni okul yapısı en geç gelecek öğretim yılı için hazır olacak. (30.10.1976).

D/ başlamış olan

Y/ Tanyug haber ajansının bildirdiğine göre, İsviçre'de benzin fiyatı 2 can-time *ucuzlandı*. (21.11.1981.) D/ ucuzladı

5.4.2. Yanlışlıkların bir kısmı kauzatif'in yapılması ile ilgilidir. Köke göre çeşitli eklerle yapılan bu aspektin kökü, çok heceli ise ve ünsüzle biyitorsa (*l* ve *r* sesleri hariç), kauzatif şekil *-dır/-dir* eki ile yapılır.

Y/ Bu baş rolleri her iki sanatçı başarıyla *canlattılar*. (29.12.1979). D/ canlandırdılar

Y/ Orduyu ve savunumu *güçletmek* (...) D/ güçlendirmek (29.12.1979.)

Y/ Kosova, ilerideki dönemde kendi gelişiminin *hızlatılması* için daha çok çaba (sic!) harcamalıdır. (1.5.1969.) D/ hızlandırılması

Düzeltilmelerde verilen örneklerde kauzativ ekinin dörüşlülük eki üzerine getirildiği görülmektedir.

6. T A M L A M A

Tamlama, belirten ve belirtilenden meydana gelen özel bir gramer birliğidir. Tamlama dört türlü olabilir.

1. eksiz tamlama (T.)
2. tek ekli tamlama (belirsiz tamlama) (T1)
3. iki ekli tamlama (belirli tamlama) (T2)
4. zincirleme tamlama

İsim tamlaması, Türkçe öğreniminin bütün düzeylerine nüfuz eden ve "... bir çok sentaks kategorilerinin anlanması için anahtar sayılan...⁵²" bir gramer birliğidir. Onun zengin sentaks potansiyelinden faydalana bilmek için, tamlamayı yapma ve kullanma kurallarına hakim olmak şarttır. Fakat tamlama ile bir çok farklı ilişkiyi göstermek imkânı olduğundan dolayı, doğru tamlamanın seçiminde hatâ yapmak daima mümkündür.

Bazan bir Türkiye Türkü bile zincirleme tamlamanın bir ögesi üzerinde düşünürse bile, Yugoslavya Türkleri gibi, belirsiz ve belirli tamlamaları hiç bir zaman karıştırmazlar.

Tespit ettiğimiz hataların yanında, ona uygun gramer kuralları da veriyoruz.

6.1. Belirsiz tamlamada, iki öge arasında sıkı bir bağlantı değil, daha çok nitelikli bir ilişki gösterilmektedir. Böyle durumlarda belirten Sırpçaya sıfat olarak tercüme edilir.

⁵² S. Djindjic, *Udžbenik* ..., s. 87.

- Y/ Üç gün süren bu *dil seminere* katılanlar (...) (30.6.1970). D/ dil seminerine
- Y/ *Avurpa ve dünya güçlerin tarihi* savaş özelliklerinden yararlanarak (...) (26.4.1975). D/ Avrupa ve dünya güçlerinin
- Y/ *Bura halk çoğunlukla balıkçılıkla uğraşmakta* (...) (23.3.1972.) D/ bura halkı
- Y/ Buna en fazla çınar ile çam ağaçlarında rastlanır. (16.8.1980.) D/ çınar ve çam ağaçlarında
- Y/ (...) bir Türk filminin aslında Sırpça hırvatçaya çevrilmesi için (...) (27.10.1970). D/ Türk filmi-nin
- Y/ ekonomi ilişkilerin (...) (5.1.1980). D/ ekonomi ilişkileri-nin
- Y/ (...) *elektriğin* verilmesi için (21.2.1976). D/ elektrik verilmesi
- Y/ *Takdir madalya* verildi (14.2.1981.) D/ takdir madalyası
- Y/ Kıbrıs'ın buhranına bağlıdır (3.10.1974). D/ Kıbrıs buhranına
- Y/ (...) oy kayba uğrarken (9.10.1976.) D/ oy kaybı-na

6.1.1. Belirtilen sıfat ise belirtilen iyelik eki almaz. Çünkü o artık tamlama değil, sıfat-isim birliğidir.

- Y/ *Siyasal örgütlerinde* üyelik yapmış (...) (28.7.1979.) D/ siyasi örgütler-de
- Y/ *Sosyalist ülkelerinin* (...) (19.4.1980). D/ sosyalist ülkeler-in
- Y/ *Federal Konseyi* (19.7.1974.) D/ Federal Konsey
- Y/ *İşçi gençleri* ki (...) (23.5.1974.) D/ işçi gençler
- Y/ *Kıbrıslı Türklerinin* (1.8.1974). D/ Kıbrıslı Türkler-in

Eğer belirsiz tamlama yapmak isteseydik, o zaman *Kıbrıs Türkleri* şeklinde bir tamlama yapacaktık.

- Y/ *Uluslararası sorunlarını* kapsanmıştır. (2.6.1970.) D/ uluslararası sorunlar-ı
- Y/ Theranda otelinde *yeni yılını* beklemek için (...). (19.12.1981.) D/ Theranda otelinde yeni yıl-ı beklemek için...
- Y/ Orada *ilkokulunu* ve lise (sic!) bitirdi. (29.9.1975.) D/ ilk okul-u
- Y/ Tanınmış *turistik kentlerinden* biri olan Ohri (...). (24.8.1971.) D/ turistik kentler-den

- Y/ *Tarafsız ülkeleriyle* var olan (...). (24.7.1976.) D/ Tarafsız ülkeler-le
- Y/ (...) *geleneksel niteliğini* taşıyan (sic!) bu yıla ait gençler gösterisinin örgütlenmesi için (...) (16.5.1981.) D/ geleneksel nitelik
- Y/ Kosovaya değgin kurulan genel *komutanlığına* atanıyor. (29.9.1975.) D/ genel komutanlığ-a
- Y/ (...) ansiklopedik *ayarındaki* sözlükte. (27.12.1973.) D/ ansiklopedik ayardaki sözlükte

6.2.2. Şimdiki ve geçmiş zamanın partisipleri ile *-dik/-dik* sıfatları sıfat olarak kullanılırsa, isimle tamlama yapamazlar.

- Y/ Betiğin bir bölümü Türk halk yazınından *alınmış* kısa masal ve *fıkralarından* (...). (2.2.1980.) D/ alınmış fıkralar-dan
- Y/ *Sınırlandırılmış* bir *biçiminde* kalırsa (...). (3.10.1974.) D/ sınırlandırılmış bir (biçim-de)
- Y/ Kadınların bu alanda *gösterdikleri başarıları* övgüye değerlidir. (19.12.1981.) D/ gösterdikleri başarı
- Y/ Kalagan'ın *verdiği* bir *demecine* göre (...). (1.8.1974.) D/ verdiği bir demec-e
- Y/ Dolayısıyla *yaptığı konuşması* dünyaca ilgi uyandırdı. (29.4.1981.) D/ yaptığı konuşma

6.2.3. Belirsiz tamlama ile, şehir, dağ, ırmak, kuruluşlar, otel, ödül, roman, hikaye ve adları belirtilir.

- Y/ "*La Pir*" in ödülü verildi (15.3.1980.) D/ "*La Pir*" ödülü
- Y/ Miçunoviç ile Borisavlyeviç... *Priştine'nin Üniversitesini* ziyaret ettiler. (19.4.1980.) D/ Priştine Üniversitesi-ni
- Y/ *Kosova Lig'in* ilk turunda (...). (23.3.1973.) D/ Kosova Ligi-nin
- Y/ "*Kardeşlik-Birlik*" gençlerin (...). (13.6.1972.) D/ "*Kardeşlik-Birlik* gençleri-nin
- Y/ Tuna kıyında (...) (20.12.1975.) D/ Tuna kıyısı-nda
- Y/ "*Yabancı*" öyküde (...) (31.1.1981.) D/ "*Yabancı*" öyküsünde

6.2.4. Tarih yazılırken, sayılar belirten *yıl* veya *sene* kelimeleri, belirtilen fonksiyonunda görülür.

- Y/ 1979 *yılın* sonlarında ... (2.2.1980) T/ 1979 *yılının* sonlarında

6.3. Belirli tamlamada belirten genitif eki, belirtilen ise iyelik eki olacaktır. Bu tamlama türü ile, sıkı bir bağ ifâde edilir.

Y/ *otomatın düğme* basınca...
(20.12.1975.)

D/ otomatın düğmesine
basınca

Y/ *böbrekler işlevi* (...). (18.4.1980.)

D/ Böbrekler-in işleri

Y/ *Tito yolundan* giderek (5.5.1920)

D/ Tito'nun yolun-dan
giderek⁷⁴

Y/ Toplum bölümünde, *Milan Bayes*
YSFC'nin Başarıları ve Perspektifi
adlı ilginç bir değerlendirme yazısı
yer alıyor. (3.1.1981.)

D/ (...) Bayes'in... yazısı

Y/ *Yoldaş Tito'nun eser* olan bu
güzel (...). (19.12.1981.)

D/ Tito'nun eseri

Y/ Bu gün... *Yugoslavya'nın ayrıl-*
mayacak bir tarihidir. (24.5.1980.)

D/ Yugoslavya'nın
tarihi-dir.

6.3.1. Eğer, -acak/-ecek ve -dık/-dik partisipleri gibi, 'belirtilen' fiil anlamı taşıyorsa, isim veya zamir fonksiyonundaki 'belirtenin' genitif eki (-ın/-in, -nın/-nin) alması gerekir⁵³.

Y/ Hasanaginiça *oyunu* bu yıl Make-
donya'nın Prilipe kentinde düzen-
lenen Tiyatro karşılaştırmalarında
dört ödül *kazandığını* ve aynı za-
manda yılın oyunu olarak değerlen-
dirdiği de öğrenmiş olduk.
(29.12.1979.)

D/ Hasanaginiça oyununun
dört ödül kazandığını.

Y/ Başkan Tores, ülkedeki *durumu* hü-
kümetin kontrolü altında *bulundu-*
ğunu bildirmiştir (24.8.1971.)

D/ ülkedeki durumun...
bulunduğunu...

Y/ *Televizyon seyircileri* de bu bale gu-
rupunun oyunlarından *memnun ol-*
dukları kuşkusuzdur. (10.12.1977.)

D/ Televizyon seyircileri-
nin... memnun olduk-
ları

Y/ (...) *teyze* anlattığı hayat macera-
larını not ediyorum. (5.4.1974.)

D/ teyzenin anlattığı

Y/ Amerika Birleşik Devletlerinin
(...) *seçimleri* ancak iki kısım
tarihinde yapılacağı (...)
(24.7.1976.)

D/ seçimlerinin...
yapılacağı

Y/ Burada İirler, Romalılar ve *Türk-*
ler de *yaşadığı* ileri sürmektedir.
(10.5.1975.)

D/ Türkler'in... yaşadığı

⁵³ Bk. S. Djindjic, a.g.e., s. 266-272.

- Y/ Kosova Komünistler Birliği komitesi Başkanı *Mahmut Bakali*, Bölge komitesi Başkanlığını 12 aralıkta toplantıya *çağırıldığını* öğrendik (10.12.1977.)
- D/ (...) Mahmut Bakali'nin *çağırıldığını* (...)

Dünya güçlerinin tarihi, çam ağaçlarında vs gibi örneklerde görüldüğü üzere, 'belirtilen'e *-ın/-in; -nın/-nin* ile *-da/-de* gibi bir hâl eki ilâve edildiğinde, belirsiz tamlamalarda, iyelik ekinin düşürüldüğü görülür. Meselâ : *Dünya güçleri tarihi çam ağaçlarda* gibi.

6.4. ZİNCİRLEME İSİM TAMLAMASI.

Zincirleme isim tamlaması, ya bir kaç ögeden veya iki tamlamadan meydana gelir.

1. Belirtilen, belirsiz tamlama, belirtilen ise iyelik eki taşıyan bir isimdir. (Tø+I-(s)i),

- Y/ Priştine Belediyesi *fondan* (...) (1.8.1974.)
- D/ Priştine Belediyesi *fonundan*

- Y/ Mitingte hava kuvvetleri *orgeneral* Adol Donçeviç (...). (26.12.1974.)
- D/ hava kuvvetleri *orgenerali*

2. Belirsiz bir tamlama olan belirten, bir isim ile (belirtilenle) belirli bir tamlama yapabilir. (T1-nin+I-(s)i).

- Y/ İşte "*Çevren*" Dergisi *ilk sayısı* 1974'in başlangıcında yayın dünyamıza katıldı. (16.12.1974.)
- D/ İşte "*Çevren*" Dergisi'nin *ilk sayısı*

- Y/ *Türkçe dersin programına göre* (...) (2.2.1980.)
- D/ *Türkçe dersinin programına göre*

- Y/ Reşit İsmet ise *Korni grubun...* "*Tarla baba lan*" *ezgisini* okudu (21.4.1970.)
- D/ *Korni grubunun ezgisi-ni*

- Y/ (...) *Hırvatistan Komünistler Birliğinin başkanı* (...) (28.1.1971.)
- D/ *Hırvatistan Komünistler Birliğinin başkanı*

3. Sıfat tamlaması olan belirten, bir isim ile (belirtilenle) belirsiz bir tamlama yapabilir. (T Ø + I - (s)i).

- Y/ *Beyaz Sarayın yılları* (29.4.1981.)
- D/ *Beyaz Saray yılları*

7. SIFAT VE ZARF KARŞILAŞTIRMASI

Türkçede sıfat ve zarfların karşılaştırılması, *daha* ve *en* kelimelime ile yapılır. Bunlardan *artıklık* fonksiyonunda olan *daha* kelimesidir. (*Daha güzel*). Eğer, artıklık derecesini kuvvetlendirmek istersek, *çok*, *fazla*, *ziyade* gibi sıfatları, *daha* kelimesinden sonra ve artıklığı belirtilmek istenen isimden önce söylemek gerekir.

Bunlardan üstünlük fonksiyonunda olanı *en* kelimesidir. (*en güzel*). Eğer, üstünlük derecesini kuvvetlendirmek istersek, *çok*, *fazla*, *ziyade* gibi sıfatları *en* kelimesinden sonra ve üstünlüğü belirtilmek istenen isimden önce söylemek gerekir. (*en çok güzel*, *en fazla güzel*, *en ziyade güzel* gibi).

7.1. Artıklık dereceleri arasında küçük nüanslar bulunduğundan, onlar çoğu kez karıştırılmaktadır.

Y/ Bugünkü öğretmen *daha fazla* bir arkadaş gibi öğrenciyi anlıyor (...) (20.7.1972.) D/ daha çok bir arkadaş, gibi (...)

Gazeteci, bu örnekte ‘neizmerno više’ değil, ‘mnogo više kao prijatelj’ demek istiyordu.

7.2. Üstünlük derecesi *en* zarfıyla yapılır. Fakat zarf olarak kullanılan sıfatların üstünlük derecesi, *en* ile değil *çok* ile yapılır.

Y/ Bu işi yazın saatlerinde *en doğru* olurdu. (18.10.1981.) D/ (çok) doğru olurdu

Y/ (...) *en büyük* ciddilikle (sic!) başlamalıyız. (10.5.1975.) D/ (çok) büyük ciddiyetle.

Y/ *en iyi* belirtmeler (10.5.1975.) D/ çok iyi belirtmektedir.

Y/ konuşması *en uzun* sürmüştür (5.4.1975.) D/ (çok) uzun sürmüştür.

7.3. Karşılaştırma yapılmadan üstünlük derecesini göstermek istiyorsak, *en* kelimesinin yerine *çok* kelimesini kullanmamız daha uygun olur.

Y/ ülkenin iç dengesi *en önemliydi*. (13.6.1981.) D/ çok önemliydi

Y/ ... fakat *en yakınlarda* daha bir sınıf için (sic!) öğretmen almalıyız. (30.10.1976.) D/ çok yakında

Y/ Öğretmen sağlamak *en büyük* bir sorundur. (30.10.1976.) D/ çok büyük bir sorundur

7.4. *Yeni* sıfatı ile *en* zarfı kullanıldığında çok dikkatli olmak gerek. *En yeni kitap*, Sırpça-Hırvatçada ‘najnovija knjiga’ anlamına gelir. Yani bir sürü kitap arasından *en yeni* olanı kastedilmektedir. Fakat, *bu en yeni hükümette* (5.4.1970) gibi örneklerde *en* zarfı fazladır. Çünkü bir ülkede aynı zamanda bir kaç hükümet iktidarda olamaz ki, bu adı geçen hükümet *en yenisi* olsun.

8. DAHA kelimesi

Türkçede *daha* kelimesi hem edat, hem de zarf olarak kullanılabilir. Edat olarak kullanıldığında sayı sıfatları ile yapılmış tamlamaların sonuna getirilir.

- Y/ Remont kendi sahasında son sıralarda bulunan Graniçar (sic!) ile *daha iki puan* kazanabilecektir. (23.3.1972.)
- Y/ Cevdet Cafa'dan başka Yugoslavyalı *daha üç ressam...* (10.5.1975.)
- Y/ Kosova bölgesinde *daha yedi kitaplık* açılacaktır. (30.10.1976.)
- Y/ Çok geçmeden *daha bir sır* meydana çıkar. (29.12.1979).
- Y/ *Daha bir yıldız.* (26.10.1971.)
- Y/ (...) oturuma katılan üye ülkeler *daha bir kere* (...). (27.10.1970.)
- Y/ ... fakat en yakınlarda (sic!) *daha bir sınıf için öğretmen* almalıyız. (30.10.1976.)
- D/ Graçaniçar'dan iki puan daha kazanabilecektir
- D/ üç ressam daha...
- D/ yedi kitaplık daha
- D/ bir sır daha
- D/ bir yıldız daha
- D/ bir kere daha
- D/ bir sınıf için daha

Bu örneklerde Sırpça-Hırvatça'nın etkisi görülmektedir. Sırpça-Hırvatça'da *daha* zarfının karşılığı olan "još" kelimesi, 'preposition' (son çekim edatı) olarak kullanılır. (Meselâ : *Još jedan razred* "bir sınıf daha")

9. Kİ eki

9.1. *-ki* eki lokatif ekine geldiği zaman, yer ve zaman sıfatları yapılır.

- Y/ Kosova'da yaşayan millet ve milliyetlerin *son otuz yıl içinde* yazını üzerinde de durulacaktır. (4.10.1975.)
- Y/ 600 sayfalık *bu kitapta* yazarlar üzerine temel bilgiler verilmiş. (16.5.1981.)
- Y/ Kosta Rika ile Kübe arasında konsolosluk *düzeyinde* ilişkileri 15 yıl (...) (16.5.1981.)
- Y/ (...) Uluslararası *ilişkilere* bazı sorunlar (...). (4.10.1975.)
- D/ son otuz yıl içinde yazını
- D/ 600 sayfalık bu kitap-taki yazarlar üzerine...
- D/ düzeyindeki ilişkiler
- D/ uluslararası bazı ilişki-lerdeki

9.2. *İsim- -da/-de -ki* gibi ibaresi "kao što, kao onaj (ono)u" şeklinde tercüme edilir.

- Y/ Eğer ilk *karşılaşmada* gibi serbest, güzel, ataklı oyun çıkarırlarsa (9.11.1972.)
- Y/ İkinci yarıda, *ilk yarıda gibi* konuk takımının yarısında oynadı. (6.6.1971.)
- D/ ilk karşılaşmadaki gibi
- D/ ilk yarıdaki gibi

9.3. *-ki* eki ismin veya zamirin genitif haline de eklenebilir. Aşağıdaki cümlede olduğu gibi, *ki* ekini düşürmeyiz. Çünkü tekrardan kaçınmak için “ebeveynler” kelimesi kullanılmamıştır.

Y/ Bu toplantılara iyi öğrencilerin ebeveyni geliyor, zayıf <i>olanların</i> ise gelmekten çekiniyorlar. (20.7.1972.)	D/ zayıf <i>olanları</i> ise (= zayıf olanların ebeveynleri ise)
---	--

10. İSMİN SAYI İLE UYUMU

10.1. Sırpça-Hırvatçada asıl sayı sıfatlarından sonra gelen isim, çokluk eki alırken, Türkçede asıl sayı sıfatlarından sonra gelen isimler çokluk eki almazlar.

Y/ 7 büyük kapalı <i>salonların</i> inşaatına yakınlarda başlanacak. (1.8.1974.)	D/ 7 büyük kapalı (salonun (...))
Y/ 239 meşhur <i>ozanlar, yazarlar, alimler</i> (...). (29.12.1979.)	D/ 239 meşhur ozan, yazar, alim

Fakat bu kuralın istisnaları da vardır. Sayı ile bir bütünlük oluşturan ve öylesine devamlı kullanılan *üç silahşörler, yedi meşaleciler, kırk haramiler* gibi isimler, çokluk eki alabilirler. Fakat *Tan*'dan aldığımız örneklerde böyle ibâreler söz konusu olmadıkları için, isimler çokluk eki alamazlar.

10.2. *-ca-ce* ekini almış sayı sıfatlarından sonra gelen isim, çokluk eki almaz.

Y/ Onbinlerce <i>gençler</i> (5.5.1980)	D/ Onbinlerce <i>genç</i>
---	---------------------------

10.3. İsmi *çok, birçok, az* vs gibi belirsizlik sıfatı ile uyumu bakımından fikir birliğine varılmamıştır. Ergin⁵⁴, ve Lewis⁵⁵, hangi sıfattan sonra ismin teklik veya çokluk eki alacağını veriyorlar. Djindjić'e göre⁵⁶, *çok, bir çok, az* vs gibi çokluk ifade eden, belirsizlik sıfatları ile yapılan sıfat tamlamalarında, isim unsuru, çokluk eki alamaz. Eğer büyük çoğunluğun düşüncesini kabul edecek olursak, o zaman aşağıdaki örnekte ismin çokluk eki almaması gerekiyor.

Y/ Tek tük <i>romanlar</i> çevrilmiştir. (19.4.1980)	D/ Tek tük <i>roman</i>
--	-------------------------

⁵⁴ M. Ergin, *a.g.e.*, s. 241-244

⁵⁵ G. L. Lewis, *a.g.e.*, s. 74-76.

⁵⁶ S. Djindjić, *a.g.e.*, s. 50.

⁵⁷ Bu edatın yazılış konusunda fikir birliğine barılmamıştır. *Yeni Yazım Kılavuzu* (s. 26) ve T. N. Gencan'a göre (*Dilbilgisi*, s. 288) *dek* bağımsız bir kelime olduğu için isimden ayrı yazılır. Kokonov (*a.g.e.*, s. 322), Lewis (*a.g.e.*, s. 88) ve Djindjić (*Uzbenik...*, s. 101)'e göre *dek* isimle bireşik yazılır. Deny ise (*Türk Dili Grameri*, s. 570)'de her iki ihtimali de verir.

11. SON ÇEKİM EDATLARI

İsimlerden sonra gelen son çekim edatları, isimlerle bir çekim şekli ile birleşirler. Edatın cinsine göre isim, yalın hal, genitif, datif veya ablatif hali ister. Yalnız *müteakip* edatı akuzatif hal ile birleşir.

11.1. Türkiye Türkçesi'nde son zamanlarda *kadar* edatının yerine, daha çok *dek* edatı kullanılmaya başlanmıştır. Bu edat, ismin datif hali ile birleşir. Ünlü uyumuna bağlı olmadan, genellikle isimle beraber yazılır⁵⁷. Anlam bakımından benzer olan *değin* edatı ise, dâimâ ayrı yazılır.

Y/ son hücre <i>sinde</i> dek (1.5.1969.)	D/ son hücre <i>sine</i> dek,
son hücre <i>sine</i> dek
Y/ <i>günümüzde</i> dek
(22.5.1976.)	D/ <i>günümüzde</i> dek
<i>günümüze</i> dek
<i>Gibi</i> edatı, isimlerin yalın, zamirlerin ise genitif halleriyle birleşir.	
Y/ bu <i>beni</i> gibi (10.5.1975.)	D/ bu benim gibi
Ablatif, zaman ifâdesini <i>itibaren</i> , <i>beri</i> , <i>evvel</i> ve <i>sonra</i> edatları ile kazanır.	
Y/ Radnički boks klübü Eylül
<i>ayından</i> nerede ringini koruyacak
(sic!) düşünürken (...) (1.8.1974.)	D/ Eylül ayından itibaren
Y/ 2-8 iş yerleri için ise konkur
yayımladığı <i>günden</i> 8 gün açık
kalacaktır (20.12.1973.)	D/ günden itibaren 8 gün
Y/ Fransa'da Alman İşgalinden sonra
yani 1941 <i>yılından</i> çıkmaya...
(11.1.1973.)	D/ 1941 yılından itibaren
Y/ Ağustos <i>ayından</i> ise bu sırasıyla
altıncı ucuzlama olmuştur
(21.11.1981.)	D/ ayından beri

11.2. Son çekim edatları yanında izafet edatları da vardır. Bunlar arkalarında geldikleri isim ve zamirlerle tamlama yapar ve datif, lokatif ve ablatif hal ekleri alırlar. Genitif yerine yalın hal ile yanlış olarak birleşen izafet tamlamalarından biri, *yanı sıra*'dır.

Y/ toplumsal-siyasal <i>etkiler</i> yanı sıra
(29.12.1979).	D/ etkilerin yanı sıra
Y/ <i>Mısır</i> yanı sıra (31.1.1981.)	D/ Mısır'ın yanı sıra

Kullandığımız gramer kitaplarından yalnız Lewis, bu ismin hangi hal ile birleştiğini veriyor. Bu ismin yanlış kullanılışı bu sebepten de olabilir.

12. İÇİN son çekim edatı

Sırpça-Hırvatça'nın "za" kelimesi, Türkçeye bir çok şekilde aktarılır.

1. Edatlarla : *peşin para ile* "za gotov novac".

2. Tamlama ile : *barış savaşı* "horba za mir".

3. Fiat, eşitlik kullanılış fonksiyonları datif hali ile ifade edilir. *diše diš* “zub za zun”; 20 *liraya aldım* “kupila sam za 20 lira”.
4. *-lık/-lik* eki olan isimlerle. *şimdilik* “za sada”, *satılık* “za prodaju”.
5. Fiillerin belirli hal istemesiyle. *hasretini çekmek* “čeznuti za”.
6. Gerundiumlarla. *hatıra olarak* “za uspomenu”.
7. Hiç tercüme edilmez.

Yukarıda görüldüğü gibi, her Sırpça *za*, Türkçedeki *için* ile tercüme edilemez. Cümlelerin konteksine göre uygun bir karşılık bulmak gerekmektedir.

Y/ Buraya da *iki ruble için* taksitle D/ iki rubleye
geldik. (27.10.1970.)

Y/ 4 *para için* ucuzlayacak. D/ 4 para kadar
(28.11.1975).

Y/ Dünyamız ve bununla birlikte D/ bir yıl yaşlanacağız
kendimiz bir yıl *için* yaşlanacağız.
(29.12.1979.)

Türkçe’de, Sırpça-Hırvatça’da olduğu gibi, *için* edatı, *kat*, *misli* gibi miktar bildiren zarflardan sonra gelmez. Onun yerine tercümede ya *kadar* edatı kullanılacak, veya “za” tercüme edilmeyecektir.

Y/ (...) geçen yılki alış-verişi % 20 D/ % 20 (kadar) artacak
için artacaktır. (10.11.1970.)

Y/ Kosova’nın ilerideki gelişmesi D/ yüzde 60 daha büyük
yurdumuzun gelişme oranıyla olmalı
kıyasen yüzde 60 *için daha*
büyük olmalıdır. (4.10.1975.)

Y/ Çalışma esasının genişletilmesi D/ 2,3 kat (kadar) artmış-
sağlayan araçlar ise 2,3 kat tır
için artmış. (16.5.1981.)

12.2. Amaç cümleleri, fiilin mastar veya hafif mastar şekli ile, ancak *için* edatı ile yapılabilir.

Y/ Eski toprak sahiplerinden bu D/ ... satın alınmaması
gibi arsaların *satın alınmaması* için
Priştine ve çerçevesindeki yaşayan
kenttaşları bu vesileyle uyarıyoruz.
(28.9.1972.)

Y/ Geçen hafta Prizren Belediyesi D/ “ iyi olması için...
Sendikalar Birliğinin yapılan kon-
feransında Prizren Belediyesinde 6
ay içinde üretimde elde edilen so-
nuçların incelenmesi ve sendikalar
birliğinin işsıralarında bulunanların
daha *iyi olmasında* ilerideki ödevler
görüşüldü. (24.10.1974.)

- Y/ Kadının başarılı *olabilmesi* gene toplumda kimi yeniliklerin yapılması öngörülmalıdır. (4.10.1975).
- Y/ Türkçeyi olduğu gibi İngilizceyi de *öğrenmek* ilgi gösteriyor. (10.5.1975.)
- D/ başarılı olabilmesi için
- D/ öğrenmek için ilgi gösteriyor

13. FİİLİN KULLANILIŞI

Türkçe'de bazı fiiller nesne veya tümleç aldıklarında, bunların i'li, e'li, de'li, den'li, ve le'li çekimlerini istemektedirler. Bazan, bu fiiller Sırpça-Hırvatça'da başka haller ile birleşirler. Fiilin anlamı, nesne veya tümlecin aldığı hal ekine göre değiştirildiği için umumiyetle sözlüklerde bu ekler de verilmektedir.

13.1. AKUZATİF hal ile kullanılışı :

- * Y/ Bu törelerin çiğnenmesine Hasanaginiça D/ ACC-AÇIĞA VURMAK tarafından *istendiği* açığa vurur. (29.12.1979.) istendiğini
- Y/ Yalnızca *şu* anımsamalısınız ki (...) D/ ACC-ANIMSAMAK (16.8.1980.) şunu
- * Y/ Yeşil mantalardan kuzey *yönü* anlarız. D/ ACC-ANLAMAK (16.8.1980.) yönünü
- Y/ Bu sözlüğü A-Ş harfine kadar ancak D/ ACC-BAŞARMAK 1967 yılında *bitirmeğe* başardım. (27.12.1973.) bitirmeyi
- Y/ Priştine ilk yarıda aldığı yenilginin D/ ACC-ÇIKARMAK *acısın* çıkarmak amacıyla maça başladı. (6.6.1971.) acısını
- * Y/ Kendi kendine dönmek, kadro D/ ACC-ÇÖZMEK *sorunu* çözmek (...). (20.5.1969.) sorununu
- Y/ Girmiş *olduğu* doğrulamaktadır. D/ ACC-DOĞRULAMAK (16.4.1980.) olduğunu
- Y/ Kosova'da yaşayan millet ve milliyetler ülkemizde de millet ve milliyetler arasında kardeşlik *birliği* geliştireceklerine ve aralarındaki *işbirliği* geliştireceklerine söz veriyoruz. (26.4.1975.) işbirliğini
- * Y/ Kadınlar toplumsal siyasi hayatta D/ ACC-GÖSTERMEK *etkinlikleri* göstermelidir. (12.26.1974.) etkinliklerini

- * Y/ Topuklu ayakkabı çok kimsenin büyük dertlerinden olan terleme *problemi* kesin bir biçimde ortadan kaldırılmıştır. (17.6.1972.) D/ ACC-KALDIRMAK problemini
- Y/ Bu *haber*... Priştine kentinin halkı ... içten ve coşkun tezahürlerle karşıladı. (10.5.1975.) D/ ACC-KARŞILAMAK haberi
- * Y/ ... bu nedenle "Kristal vazo" ödülü kazanmıştır. (12.11.1974.) D/ ACC-KAZANMAK ödülünü
- Y/ Kosova yurttaşları *kardeşlik-birliği* koruyacaklar. (26.4.1975.) D/ ACC-KORUMAK kardeşlik-birliğini
- * Y/ Tan'ın 10. yıldönümü kutlarken (...) (25.4.1979.) D/ ACC-KUTLAMAK 10. yıldönümü
- * Y/ Yugoslav yazının bölünmez bir *parçası* oluşturur. (25.4.1979.) D/ ACC-OLUŞTURMAK parçasını
- Y/ (...) 1976 yılına değin bölge bütçesine ilişkin başlangıç *esasları* saptandı. (28.11.1975.) D/ ACC-SAPTAMAK esasları
- Y/ Türk öğrencisini *tanıtmaya* uygun bulduk. (10.5.1975.) D/ ACC-UYGUN BULMAK tanıtmayı
- Y/ İran Şahı *ülkemize* ziyaretinin ilk gününde... (31.5.1973.) D/ ACC-ZİYARET ETMEK ülkemizi

Yıldızlı örneklerde iyelik eki alan nesnenin akkuzatif ekinin yazılmadığını görüyoruz.

13.2. DATİF hal ile kullanılışı

- Y/ Ondan sonra *onu* daha çok acıyorum. (25.10.1975.) D/ DAT-ACIMAK ona
- Y/ Yugoslavya Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Politbürosunun 4 Temmuz 1941 yılında getirdiği (sic!) *karar* da bu açıdan bakılmalıdır. (13.1.1972.) D/ DAT-BAKMAK karara
- Y/ Önümüzdeki günlerde Yugoslavya dağlarında *çevrilmesi* başlanacak Sutyaska adlı filmde (...). (11.10.1970.) D/ DAT-BAŞLAMAK çevrilmesine
- Y/ *Savaşı* devam edip etmiyeceğimize (23.5.1974.) D/ DAT-DEVAM ETMEK Savaşa

- Y/ *Evimizde* Behar, Novi Behar ve o zamanın daha birçok dergileri gelirdi. (29.12.1979.) D/ DAT-GELMEK
evimize
- Y/ Kosova sıcaklık objesinin *kaldırılmasında* iştirak eden yerli ve yabancı kurumlar. (14.7.1970.) D/ DAT-İŞTİRAK
ETMEK
kaldırılmasına
- Y/ Sözü geçen bu birinci uluslararası Balkan *gösterileri* her ülkeden ikişer temsilci katılacaktır. (21.1.1976.) D/ DAT-KATIMLAK
gösterilerine
- Y/ Cevap veremediğinden Nur utanıp yüzü kızmış *yerinde* oturmuştu. (21.11.1974.) D/ DAT-OTURMAK
yerine
- Y/ Sosyalist özyönetimli toplumumuzda çalışmakta olan kadınların toplumsal *durumu* her zamandan daha çok önem verilmektedir. D/ DAT-ÖNEM VERMEK
duruma
- Y/ Ah ona... "gösteririm ben ona" *demeği* utanmıyorum. (20.7.1972.) D/ DAT-UTANMAK
demeye
- Y/ Tıp uzmanları... hapların... *vücutta* zarar getirdiğini de göstermektedir. (16.8.1980.) D/ DAT-ZARAR
GETİRMEK
vücuta
- Y/ Hatırlarsan eskiden sınıfında bulunduğum sırada öğretmenin *seni* da sormuştu. (21.11.1974.) D/ DAT-SORJAK
sana

Sormak fiili, akkuzatif ile "pitati za nekoga" datif ile ise "pitati nekoga" anlamına gelmektedir.

13.3. LOKATİF hal ile kullanılışı :

- Y/ Yas *defterine* bölgemizin ve belediyemizin en yüksek görevlileri yer aldılar. (8.5.1980.) D/ LOC-YER ALMAK
defterinde

13.4. ABLATİF hal ile kullanılışı :

- Y/ Lenin'in portreleriyle süslenmiş Aleksandır Stanbulski *bulvarıyla* geçiyoruz. (19.1.1971.) D/ ABL-GEÇMEK
bulvarından

Geçmek fiili, ablatif ile "proći kroz" demektir. Akkuzatif ve Datif ile kullanıldığında başka anlam kazanır.

- Y/ Yeni *toprakların* istifade edilmesiyle (...) (28.11.1975.) D/ ABL-İSTİFADE
ETMEK
topraklardan

Y/ (...) bu *yolda* kesinlikle sapmaya-
cağının en iyi kanıtı olsa gerek.
(29.4.1981.)

D/ ABL-SAPMAK
yoldan

13.5. İLE'yle kullanılan fiiller

Y/ Şayet yenilirse şimdiden ikinci *lig-*
den vedalaşabilir (10.5.1975.)

D/ İLE-VEDALAŞMAK
ligde

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi iki dilli Türkler bazan fiilleri Sırpça-Hırvatça'daki şekliyle kullanmaktadırlar. Bu tür hataların Sırpça-Hırvatça/Türkçe iki dilli olan insanlarda Türkçeyi yabancı bir dil olarak öğrenenlerden daha sık olduğunu fark ettik. Demek ki dil normunun bozulması henüz dil öğrenilmeğe başlandığı esnada ortaya çıkmaktadır.

14. BİRLEŞİK FİİL

Bu bölümde yanlış yapılan veya yanlış kullanılan bazı basit ve birleşik fiilleri topladık. Analitik (birleşik) fiil, isim ve fiil bölümlerinden müteşekkildir.

Topladığımız örneklerde şu hususları tespit ettik.

1. Basit fiilin yerine birleşik fiil kullanılmaktadır. *ayaklanmak* yerine *ayaklama yapmak* gibi.

2. Yardımcı fiiller, isimlerle yanlış kullanılmaktadır. *Çelenk koymak* yerine *çelenk takmak* gibi.

3. Fiil ile yanlış ismi kullanmak. *Önlemler almak* yerine *ölçüler almak* gibi.

4. Hem yanlış isim, hem de yanlış yardımcı fiil kullanmak. *Hizmete açmak* yerine *işe koyvermek* gibi. Bu tür hatalar Sırpça-Hırvatça'dan kelime kelime tercüme yapılmasından doğmaktadır.

Her birleşik fiilin anlamı, isim ve fiil bölümünün taşıdıkları anlamlardan farklıdır. Eğer kelime gurubunda yanlış isim ve fiil kullanılırsa, o zaman birleşik fiil asıl anlamını yitirir. *Anıt kaldırmak Tan*'da "podići spomenik" karşılığında yanlış kullanılır. Bu kavramın Türkçedeki karşılığı *anıt dikmek*'tir.

açıklama vermek 27.8.1971.	objasniti pojasniti	açıklama yapmak
akşam yemeği yapmak ⁵⁸ 19.1.1971	večerati	akşam yemeği yemek
alkışlama söndürmek 21.4.1970.	stišati aplauz	alkışlamayı durdurmak

⁵⁸ Bu terim "Tan"da 'akşam yemeği yemek' anlamında kullanılır. (*Otelin lokantasında bir orkestra sekizli müzik yaparken akşam yemeğini yapıyoruz.* 19.1.1971). *Yapmak* fiili *kahvaltı* kelimesi ile birlikte kullanılır. *Kahvaltı yapmak* veya *kahvaltı etmek*, fakat *akşam* kelimesiyle birlikte bu anlamda kullanılmaz.

anıt kaldırmak 10.5.1975.	podici spomenik	anıt kurmak anıt yapmak
ayaklanma yapmak 24.8.1971.	pobuniti se	ayaklanmak
bel çökmek 24.3.1970.	saviti se pod teretom, propasti	bel vermek
böbürlenmek 26.11.1977.	ponositi se	övünmek gurur duymak
çadır açmak 27.7.1976.	razapeti šator	çadır kurmak
çağrılmak 6.9.1973.	nazivati	adlandırılmak
çelenk takmak 11.10.1970.	položiti venac	çelenk koymak
darbe uygulamak 27.3.1976.	izvršiti udar	darbe yapmak darbe gerçek- leştirmek
ders tutmak 20.5.1969.	držati čas	ders vermek
desteğe uğramak 20.12.1975.	dobiti podršku imati podršku	desteğe sahip olmak
ele sağlamak 12.6.1976.	snabdevati, dobijati	elde etmek
entervü vermek 12.6.1976.	dati intervju	- a konuşma yapmak, mülâ- kat yapmak, demeç vermek beyanat -" -
fakülteyi bütünlemek 8.6.1971.	zarvšiti fakultet	fakülteyi bitirmek
festival tutmak 12.1.1971.	održavati festival	festival yapmak
gol yapmak 6.6.1971.	dati gol	gol atmak
görevden serbest bırakmak 11.1.1973.	oslobobiti dužnosti (nekoga)	görevden uzaklaştırmak
görüşme yürütmek 16.6.1970.	voditi razgovor	görüşme yapmak
güvenoyu kazanmak 5.6.1980.	dobiti glas poverenja	güvenoyu almak
haber kabul etmek 5.5.1980.	primiti vest	haber almak
hayat standarını kaldırmak 21.2.1976.	podici životni standard	hayat standartımı yükseltmek
hizmete vermek 11.1.1973.	pustiti u rad, otvoriti	hizmete açmak
intikam çıkarmak 25.10.1973.	osvetiti se	intikam almak
işe koyvermek 14.7.1970.	pustiti u rad	hizmete açmak
kahveyi bakmak 21.11.1974	gledati u šolju	kahve falına bakmak

kanat sallamak 27.4.1974.	mahati krilima	kanat çırpılmak
karar getirmek 24.3.1970.	doneti odluku	karar vermek, karar almak, kararlaştırmak
kıvamına başlamak 19.4.1980.	zgusnuti se, fig. pogodan trenutak za nešto	kıvamına gelmek, kıvamını bulmak
komaya düşmek 5.5.1980.	pasti u komu	komaya girmek
konferans tutmak konser sunmak 27.4.1974.	održati sednicu, predavanje održati koncert	konferans yapmak konser vermek
konuşma yürütmek 27.12.1973.	voditi razgovor	konuşma yapmak
körüklemek ⁵⁹ 25.4.1979.	podsticati	teşvik etmek
liseyi bütünülemek mektupta denilmek 19.1.1971.	završiti gimnaziju kazati u pismu	liseyi bitirmek mektupta belirtmek
meydan bulmak 5.5.1980.	pojavit se	meydana çıkmak
nöbet yapmak 19.1.1971.	čuvati stražu, biti na straži	nöbet beklemek, nöbet tutmak
obje kaldırmak 14.7.1970.	podignuti objekat	tesisat yapmak, tesisat kurmak
olay olagelmek 14.2.1981.	desiti se (nešto)	olay meydana gelmek
oturum tutmak 21.4.1970.	držati sednicu	oturum yapmak
ödül için koşmak 30.10.1976.	takmičiti se za nagradu	ödül için yarışmak
ölçüler almak 10.11.1970.	preduzeti mere	önlemler almak, tedbirler almak
ön salmak 27.4.1974.	predvoditi	önde gelmek önde yer almak
önsözünde bulunmak 24.2.1972	dati uvodnu reč	sunuş konuşması yapmak
önsözü vermek 8.12.1970.	dati uvodnu reč	önsözü sunmak, önsözü tak- dim etmek
paslamak (top) 6.6.1971.	dodati (loptu)	pas vermek
plan getirmek 4.10.1975.	doneti plan	plan sunmak
saygılamak 25.4.1979.	poštovati	saygı göstermek
satışa koyvermek 9.10.1976.	pustiti u prodaju	piyasaya sürmek, piyasaya çı- karmak
sekte etmek 3.2.1972.	sprečiti	sekteye uğratmak, sekte vermek

⁵⁹ *Körüklemek* fiilinin daha çok kötüyola sevk etmek, kıskırtmak anlamı vardır.

sınavda düşmek sınıf bütünlemek 28.7.1970.	pasti na ispitu završiti razred	sınavda kalmak sınıf geçmek, sınıf bitirmek, sınıfı tamamlamak
sinir yapmak 24.11.1974.	nervirati nekoga	sinirlendirmek, sinir etmek
sona varmak 5.4.1975.	završiti se	sona ermek
soru yapmak 20.5.1969.	uputiti pitanje nekome	soru yöneltmek, soru sormak
süprize uğratmak 28.4.1970.	iznenaditi	süpriz yapmak
şeride doldurmak 29.9.1970.	snimiti na traku	banda doldurmak, banda çek- mek, banda almak
tartışma yürütmek	voditi raspravu	tartışma yapmak, tartışma sür- dürmek
temasa gelmek	doći u vezi sa	temas kurmak, temasa geç- mek, temas etmek
toplantı haline gelmek 10.12.1977.	sastati se	toplamak
toplantı tutmak varmak 9.11.1972.	držati sastanak stići	toplantı yapmak gelmek, gitmek
yarışma tutmak 20.4.1971.	održavati takmičenje	yarışma yapmak
yas bildirmek 8.5.1981.	objaviti žalost	yas ilân etmek
yatırmak 9.10.1976.	investirati	yatırım yapmak
yayın tutmak 24.8.1971.	dati obaveštenje	yayın yapmak
yayın yayınlamak 27.4.1974.	objaviti	yayın yapmak
yönetmek 21.11.1981.	predvoditi (delegaciju i sl).	başkanlık etmek
yol götürmek 24.5.1980.	voditi (put)	yol gitmek
yolu sapmak 16.6.1980.	skrenuti s puta izgubiti put	yolu sapıtmak yolu şaşırarak

14.1. Yukarıda verilen örneklerden şu sonuçlara vardık :

1.1. *Bütünlemek* “završiti”, *tutmak* “držati, ordžati”, ve *yürütmek* “voditi” fiilleri en çok yanlış kullanılan fiillerdir.

2. *Bütünlemek* fiili, *Tan*'da *bitirmek* “završiti” fiilinin yerine de kullanılmaktadır. *Okulu bütünlemek, liseyi bütünlemek, fakülteyi bütünlemek* vs gibi örneklerin, *okulu bitirmek, liseyi bitirmek, fakülteyi bitirmek* şeklinde olması gerekir.

3. *Tutmak* fiilinin Sırpça-Hırvatça karşılığı “uhvatiti nešto rukom, držati nešto konkretno”dır ve *ders tutmak* “držati nastavu, držati čas), kon-

ferans tutmak (držati predavanje, sednicu), *toplantı tutmak* “držati sastanak” vs gibi soyut bir anlam taşıyan ifadelerde kullanılmaz.

4. *Yürütmek* “sprovoditi, primeniti, voditi”, her isim ile “voditi” anlamında kullanılmaz. Sözlüklerde *yürütmek* fiili ile yapılan birleşik fiiller umumiyetle verilmektedir.

Bu üç fiilin bu şekildeki kullanışları, Yugoslavya Türklerinin dilinde o kadar çok yayılmıştır ki, bunu artık hata olarak değil, yerli konuşmanın bir özelliği olarak saymak gerekiyor.

15. OLARAK

Olarak kelimesi, *olmak* fiilinin gerundium şeklidir. Taşıdığı gerundium manasının dışında “za, kao, u svojsvu” anlamında da kullanılabilir⁶⁰. (Meselâ : *ideal bir kadın olarak*). Türkçe’de fiyat bildiri “za trideset dinara” *olarak* gerundiumuyla ifade edilmez, datif ile ifade edilir.

Y/ *Örneği* (aynen’) 300 *dinar olarak* D/ *Tanesi* 300 *dinara satılmaktadır*. (2.2.1980.)

15.1. “U vezi sa” deyimi, Sırpça-Hırvatça’da da sık sık yanlış olarak “sa”sız kullanılır. Her halde buna dayanarak . . . *ile ilgili olarak* ibaresi, *Tan*’da yanlış olarak *olarak*’sız kullanılıyor.

Y/ Priştine’nin şansları ile ilgili Aço Milaçiç ile konuştuk. (10.5.1975) D/ Priştine’nin şansları ile ilgili olarak . . .

Y/ Bununla ilgili belirtmeye gerekir ki (. . .) (21.2.1976.) D/ Bununla ilgili olarak belirtmeye gerekir ki (. . .)

Y/ Bununla ilgili Japonya basını Tito’nun konuşmasından bölümler (. . .) (25.4.1979.) D/ Bununla ilgili olarak . . .

16. DOLAYLI ve DOLAYSIZ KONUŞMA

Başka bir kimsenin sözleri bir kaç şekilde nakledilir.

1. Eğer ilk önce başkasının sözleri veriliyorsa ve yüklem *demek* fiili değilse, dolaylı konuşma ile baş cümlemin yüklemi arasında *diye* gerundiumu konulmalıdır.

Y/ Bir zamanlar bizde şiir var mı? soruyorduk (19.4.1980.) D/ Bir zamanlar bizde şiir var mı diye soruyorduk.

Y/ O anda tüm delegeler ve misafirler Tito, Tito, haykırarak ayağa kalkmışlardır. (6.6.1974.) D/ O anda tüm delegeler ve misafirler Tito, Tito diye haykırarak . . .

⁶⁰ Konuşma dilinde Yugoslav Türkleri sık sık *gibi* ve *olarak*’ın kullanılışını araştırıyorlar. (Meselâ : *Öğretmen olarak çalışıyorum yerine Öğretmen gibi çalışıyorum*. Bu tür hataları *Tan*’ad rastlamadık.

2. Eğer dolaylı konuşmadan önce, yüklemi *demek* fiili olan baş cümle gelirse, yüklemden sonra *ki* kelimesi konulmalıdır.

Y/ İlyas Kurteşi... savaşımızın
küçümsenildiğini belirttikten
sonra dedi : (...) (26.4.1975.) | D/ İlyas Kurteşi... dedi
ki (...) |
|---|--------------------------------------|

Yukarıda gördüğümüz hatalar, baş cümlelerin yükleminden hemen sonra başkasının sözleri getirilen Sırpça-Hırvatça'nın etkisinden kaynaklanıyor. Eğer üçüncü örnekte *ki* kelimesinin kullanılması istenmiyorsa, o zaman *demek* fiili, dolaylı konuşmadan sonra, veya nadiren cümlelerin içine konulur⁶¹.

17. KELİME KELİME ÇEVİRİLERDEN BAZI ÖRNEKLER

Türkçe/Sırpça-Hırvatça iki dilli Türkler, anavatanın dışında yaşayan Türkçe'den uzak kaldıkları için, konuşurken ve yazarken, Türkçe düşüncelerine, bazan Sırpça düşünürler ve Sırpça modeline göre cümle kurarlar, Bunun yanı sıra tercümeler yapılırken, bir kelimenin veya deyimmin tam Türkçe karşılığını bulmak için, yeteri kadar gayret gösterilmeden sağlam tercümeler ortaya çıkamaz.

Y/ Sağlam vücutta sağlam ruh
(1.8.1974.)	D/ Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur
Y/ Herşeyden önce, Kosova hiç kimsenin paşalığı değil. (3.2.1972.)	D/ Herşeyden önce, Kosova hiç kimsenin arpa-lığı değildir.
Y/ Her şey İsviçre saati gibi çalışıyor.	D/ Her şey tıkır tıkır çalışıyor.
Y/ Tırnaktan tepeye. (5.5.1980.)	D/ Tepeden tırnağa
- Bunun gibi yanlış dayım tercümeleri, Türkçenin yapısına aykırı olarak Sırpça-Hırvatça'nın etkisi altında kurulmuş yanlış cümlelere göre daha azdır.
Y/ (...) telefon <i>yardımyla</i> (...)
(5.5.1980.)
(<i>pomoću telefona</i>)	D/ telefon vasıtasıyla
Y/ Gün gece çalışıyor
(10.5.1975.)
(<i>Radi dan i noć</i>)	D/ Gece gündüz çalışıyor
Y/ Betik bin <i>örnek</i> olarak basılmış
(<i>Udžbenik je štampan u hiljadu primeraka</i>)	D/ Betik bin tane basılmış
Y/ (...) yazında <i>çok okunan</i> (besteler) (sic!) sayılan Henri Kissinger'in (...) (29.4.1981.)
<i>Najčitanija knjiga</i> (bestseler)	D/ en çok satılan

⁶¹ Bk. A. N. Kononov, a.g.e., s. 547-549 ve S. Djindjic, *Udžbenik* ..., s. 336.

- Y/ Ceçen ve öte yıl köylere elektriğin verilmesi eylemi devam etmiştir. (21.2.1976.)
(Prošle i *pretprošle* godine)
- D/ evvelki
- Y/ Bu günlerde Priştine “Mareşal Tito” kışlasında yüzlerce *boğazdan* şu sözler her yanı tınlattıyordu :⁶² (...)(27.10.1970.)
(Ovih dana u kasarni “Maršal Tito” ove reči suiz stotine grla *odzvanjale* na sve strane :)
- D/ ağızdan ... çınlatıyordu
- Y/ (...) Süreyya Yusuf “Tan” gazetesinin okurlarına verdiği *ifadesinde*⁶³ de şunları belirtti. (11.10.1973.)
(u *izjavi* koju je dao)
- D/ demeçte, konuşmada
- Y/ (...) *en sevimli*⁶⁴ kişiye, Tito’ya son saygı duruşunda. (5.5.1980.)
(*najdražoj* osobi)
- D/ en sevilen
- Y/ (...) *yedeksiz* destek. (8.2.1980.)
(*bezrezervna podrška*)
- D/ sınırsız destek
- Y/ (...) geçen günlerde (...) (poslednjih dana) (29.4.1981.)
- D/ geçen hafta (gün)
- Y/ diplomatik kuru (28.7.1970.)
(diplomatski kor)
- D/ kor diplomatik
- Y/ 4 Mayıs 1980 *yılında* (...) (5.5.1980.)
(4. maja 1980. godine)
- D/ 4 Mayıs 1980 tarihinde
- Y/ 1980 Ocak ayı ortasında *iyi bir dolaysız* sonucu veren planlaştırılmış ameliyat yapıldı. (5.5.1980.)
(Sredinom januara izvršena je planirana operacija koja je dala dobar *neposredan* rezultat.)
- D/ 1980 Ocak ayı ortasında planlaştırılan ameliyattan hemen sonra iyi bir sonuç alındı.
- Y/ 4-10 Mayıs’a *dek* (5.5.1980.)
(od 4. do 10 maja)
- D/ 4-10 Mayıs tarihleri arasında

⁶² *Tınlattmak* daha çok ziller için, *çınlatmak* ise ses için kullanılır.

⁶³ İfâde hukukî bir terimdir. (*Mahkemede ifâde vermek* gibi).

⁶⁴ *Sevimli* ‘drag, mio’, demektir. Bu cümlede ‘*sevilen*’ kelimesinin daha uygun gördük.

- Y/ *Başka şekilde denilmiş* geçen yıl ile kıyasen bütçe bütçesi 13 defa artacaktır. (28.11.1975.) (Drugim rečima)
- Y/ Türk okurlarının Yugoslav yapıtlarını *öyle denilen* düyüklere değgin yapıtlarını Türkçe okumaları, çeşitli açılardan önemlidir. (16.5.1981.) (tako reči)
- Y/ Değerlendirme Kurulu yarışmaya gelen öyküleri, değerlendirmeye başlamıştır ve *yakınlarda* en iyi öyküler yarışmada ödül ve derece alan öyküler bildirilecektir. (29.4.1981.) (uskoro)
- Y/ *Öncelerden* yönetime el koyma istemleri dile getirilirken (...) (29.4.1981.) (od ranije)
- Y/ Çeşitli sorunların en iyi bir şekilde çözümlmesine ışık tutan ve yol gösteren demeçlerinden *daha biriydi* Başkanımızın Berlindeki konuşması. (29.4.1981.) (Još Jedan ...)
- Y/ *Değerlendirildiğine* göre, söz konusu alandaki sözleşmelerin başarılı bir şekilde (...) (16.5.1981.) (kao što'je ocenjeno)
- Y/ Bu olaylardan hangisinin manteşe alınacağı *gazete evlerinin baş derdi* oluyordu. (24.1.1981.) (glavna briga novinskih kuća)
- Y/ Aynı zamanda bu oturuma... ülkeler *eşithaklı* bir biçimde katılmamalıdır. (3.10.1974.) (ravnopravno)
- Y/ Bu iki buhran dünyanın bu *bölümünde* ve daha geniş çapta gerginliği sertleştirmekle tehlikeyi artır-
- D/ Bir başka deyimle (ifadeyle)
- D/ adeta
- D/ kısa bir süre sonra
- D/ eskiden beri
- D/ bir başkasıydı
- D/ yapılan değerlendirmeye göre
- D/ (...) gazetelerin başlıca derdi oluyordu.
- D/ aynı haklara sahip olarak
- D/ dünyanın bu bölgesinde

- maktadır. (3.10.1974.)
(u ovom delu sveta)
- Y/ Kapitalist ülkelerinde gün *bugün* savaştıkları amaçları (...) (26.4.1975.)
(dan danas)
- D/ bugün de
- Y/ (...) kesin olmayan bilgilere göre *yakın bir milyon* müslüman yaşamaktadır. (27.3.1976.)
(blizu jedan milion)
- D/ bir milyona yakın
- Y/ Her anahtarın değeri çok büyüktü, fakat onu destekleyen futbol *severlerini nerede bulmak!* (21.4.1970.)
(gde naći ljubitelje fudbala)
- D/ futbol severleri nerede bulmalı
- Y/ Bu *fırsatta* bir konuşma yapan Duşan Çkrebiç (...) (5.7.1981.)
(ovom prilikom)
- D/ bu fırsattan yararlanarak
- Y/ Şükran Kurdakul, *bir fırsatta* (1977) Yugoslavya'yı ziyaret etmiş. (16.5.1981.)
(jednom prilikom)
- D/ bir fırsattan yararlanarak
- Y/ Onların *yaşam yollarından* konuşurken (...) (5.7.1980.)
(životni put)
- D/ hayatından
- Y/ Ne oldu, Nur *değiştin bir şey?* (*nešto si se izmenila*)
- D/ biraz, birden
- Y/ Bu toplantıda, YSB Konseyi *çok yıllık* Başkanı Mika Şpilak'ın (...) (višegodišnji)
- D/ uzun süreden beri Başkan Mika Şpilak'ın yerine (...)
- Y/ 7.200 üniversite öğrencisi ayda 700-900 dinar *değerinde* kredi almaktadır. (16.5.1981.)
(u vrednosti od)
- D/ 700-900 dinar kadar kredi almaktadır.
- Y/ (...) öğrencilerin Askeri Eğitim Merkezinde, salı günü *ilk grup öğrencilerin* eğitimi başladı. (5.7.1980.)
(počelo je školovanje *prve grupe učenika*)
- D/ birinci gruptaki öğrencilerin
- Y/ (...) özyönetimci olarak fabrikada okulda, çeşitli örgütlerde çalışan
- D/ hangi görevde olursa olsun

kadını, işçiyi, ovada çalışan köylü kadının ve *herhangi bir görevde* olursa olsun (...) (24.5.1980.)

Y/ Daha heryanlı ve tamamen olarak görüşülmesi için (...) (12.6.1976.) (svestran, višestran)

Y/ Priştine Metro Bayraktarılkokulunda boşalan iki *öğretmenlik işyerinin...* doldurulması amacıyla (...) (20.12.1975.)

D/ çok yönlü, çok yanlı

D/ iki öğretmen kadrosunun doldurulması

İLÂVE

Y/ Toplantıda, elde edilen neticeler 1979 yılına kıyasen daha olumlu olarak öne sürüldü. (15.5.1981.)

Y/ Yugoslavya'nın her kentinde *gibi* Prizren'de de süslenip bezenmiş "Theranda" otelinde (...). (16.12.1981.)

Y/ Onların dediklerine göre, buna rağmen, bu işin *başlandığı* önemlidir. (27.2.1976.)

Y/ (...) bu yana Türk dilinde ders gören öğrenci sayısının *azalması* sezilmektedir. (20.5.1969.)

Y/ Tabii bu istekler çağdaş zamanın bütün hızıyla sürüp *gittiğı* yüzündendir. (8.6.1971.)

Y/ Saat 3'te *yattığımızı* rağmen saat 8'de ayaktaydık hepimiz. (5.4.1973.)

Y/ Tasarladığımızı göre sözlükte 180.000 kadar sözcük yer *alacağı* olanaklıdır. (27.12.1973.)

Y/ Onlar sosyalist yurdumuzun sınırlarını ve halkımızın kardeşlik birliğini *koruyacaklarıyla* görevlendirilmiştir. (27.10.1970.)

D/ Toplantıda, elde edilen neticeler 1979 yılına kıyasen daha olumlu olduğu öne sürüldü.

D/ Yugoslavya'nın her kentinde *olduğı* gibi Prizrende'de süslenip bezenmiş "Theranda" otelinde (...).

D/ Onların dediklerine göre buna rağmen, bu işin başlaması önemlidir.

D/ (...) bu yana Türk dilinde ders gören öğrenci sayısının azaldığını sezilmektedir.

D/ Tabii bu istekler çağdaş zamanın bütün hızıyla sürüp gitmesindedir.

D/ Saat 3'te yatmamıza rağmen saat 8'de ayaktaydık hepimiz.

D/ Tasarladığımızı göre sözlükte 180.000 kadar sözcüğün yer alması olanaklıdır.

D/ Onlar sosyalist yurdumuzun sınırlarını ve halkımızın kardeşlik ve birliğini korumakla görevlendirilmiştir.

- Y/ Niyazi Kursan *yürek hastalığından her zaman için hayata gözlerini yumdu.* (28.8.1970.)
- Y/ Gençlik Ştafetini binlerce genç karşılayıp yeni *isteklerle zenginlettiler.* (26.4.1975.)
- Y/ *Serbest* olarak denilebilir ki (...). (10.11.1970.)
- Y/ *Geride kalan pazar günü İkinci Milli Lig'i* karşılaşmalar yapılmadı. (10.5.1975.)
- Y/ Aynı zamanda bağlantısızlık siyasetinin ilke ve amaçlarına dayanarak, Yugoslavya, ulusların egemenliği ve toprak *bütünseliği* ile *kendilerinin* seçtikleri yolda yaşam sürdürmeleri *praktiğinin* gerçekleşmesini uluslararası ilişkilerde biricik seçenek olarak nitelendirmektedir. (5.1.1980.)
- Y/ Bitirilmiş ekonomi fakültesi ve 3 yıllık çalışma görgüsü ya da yüksek ekonomi okulu ve 5 yıllık çalışma görgüsü (20.12.1973)
- Y/ Şimdiki duruma ve önümüzdeki 7. tur *karşılaşmaların* programını gözden geçirdikten sonra, *Priştine en iyi durumda* bulunmaktadır. (10.5.1975.)
- Y/ Ben "Gerçek" derneğine ilk *fidana gibi yardım etmek için* gittim. (19.5.1970.)
- Y/ Portekiz'deki başkan seçimlerinin sona ermesinden sonra ve ülkenin
- D/ Niyazi Kursan kalp hastalığından ebediyen (ebedi olarak) hayata gözlerini yumdu.
- D/ Gençlik Ştafetini binlerce genç karşılayıp yeni dileklerle zenginleştirdiler.
- D/ Rahatça söylenebilir ki (...)
- D/ Geçen pazar günü İkinci Milli Lig'de karşılaşmalar yapılmadı.
- D/ Aynı zamanda bağlantısızlık siyasetinin ilke ve amaçlarına dayanarak, Yugoslavya, ulusların egemenliği ve toprak bütünlüğü ile kendi seçtikleri yolda yaşam sürdürmeleri *pratiğinin* gerçekleşmesini uluslararası ilişkilerde biricik seçenek olarak nitelendirmektedir.
- D/ İktisat Fakültesi mezunu ve 3 yıllık iş tecrübesi ya da Yüksek Ekonomi okulu mezunu ve 5 yıllık iş tecrübesi.
- D/ Şimdiki duruma bakıldıktan ve önümüzdeki 7. tur karşılaşmalarının programını gözden geçirildikten sonra en iyi durumda Priştine'nin bulunduğu anlaşılır.
- D/ Ben "Gerçek" derneğine ilk fidana yardım etmek için gider gibi gittim.
- D/ Portekiz'deki başkan seçimlerinin sona erme-

- direksiyonuna başkan olarak Antonio Romalyo Yaneş'in seçilmesinden sonra, Portekiz sosyalistleri başta Soares olmakla, hükümetin kurmalarıyla görevlendirilmiştir
- Y/ İlk araştırmalardan sonra otobüs süratının yol ve hava koşullarına uymadığı yüzünden kazanın olageldiği bildirilmektedir. (5.1.1980.)
- Y/ Türk ve Arnavut dilinde bu tiyatro hiçbir geleneksiz başladı. (27.4.1974.)
- Y/ Bundan görülüyor ki (...)
(28.7.1970.)
- Y/ Düşmana karşı yürütülen her savaş aksiyonunda, düşmana karşı ikircimliksiz savaşacaklarınıza ve kendi yaşamlarınızı acımayarak savaşacaklarına yemin eden-sizler - Halk Kurtuluş Savaşı savaşçıları sadık taraftarları olun. (27.10.1970.)
- Y/ Yakındoğu bunalımının çözümünde en önemli etkenlerden biri Filistin konusunun olduğunu inkar edenlerden başta İsrail olmak üzere, Amerika ile Mısır da bu yönde Tel Aviv tutumunu paylaşmaktadır. (19.4.1980.)
- Y/ "Elektrokosova" - Priştine kendi müşterilerine bildiriyor. (10.5.1975.)
- D/ İlk araştırmalardan sonra otobüs süratının, yol ve hava koşullarına uymaması yüzünden (uymadığı için) kazanın olageldiği bildirilmektedir.
- D/ Türk ve Arnavut dilinde bu tiyatro hiçbir gelenegi olmaksızın başladı.
- D/ Buradan anlaşılıyor ki; Buradan anlaşılır ki
- D/ Düşmana karşı sürdürülen her harekâtında, düşmana karşı ikircimliksiz savaşacağınıza ve kendi yaşamlarınıza acımayarak savaşacağınıza yemin eden -sizler' Halk Kurtuluş Savaşı Savaşçıları sadık taraftarları olun.
- D/ Yakındoğu bunalımının çözümünde en önemli etkenlerden birinin Filistin konusu olduğunu inkar edenlerin başında İsrail gelmekte, Amerika ile Mısır da bu yönde Tel Aviv'in tutumunu paylaşmaktadır.
- D/ "Elektrokosova" - Priştine müşterilerine duyurur.

- Y/ Radyo, ülkenin her yerinden köylüleri ve işçileri La Paza gelmelerini ve faşist gösterilerini yaratanlara karşı büyük gösteriye katılmalarını davet etmiştir. (24.8.1971.)
- D/ Radyo, ülkenin her yerinden köylülerin ve işçilerin La Paza gelmelerini ve faşist gösterileri yaratanlara karşı büyük gösteriye katılmaya davet etmiştir.
- Y/ Bu belediyelerde başka kalan küçük belediyelerin işi ne olacak? (1.8.1974.)
- D/ Bu belediyelerden başka diğer küçük belediyelerin işi ne olacak?
- Y/ Biçki - dikiş kurslarını kapsayan bilgileri sağlamaktadır. (13.6.1981.)
- D/ Biçki - dikiş kurslarını kapsayan bilgiler sağlamaktadır.
- Y/ Mektup özgürlükte yaşayan bir kıza yazılıydı. (3.2.1972.)
- D/ Mektup özgürlük içinde yaşayan bir kıza yazılmıştı.
- Y/ Dünyada gerginliğinin gevşemesi, tüm ülkelerin yararındandır (3.10.1974.)
- D/ Dünyada gerginliğinin gevşemesi, tüm ülkelerin yararındadır.
- Y/ 24-618 de 24-619 numaralı telefonda araba hakkında bilgiler alınabilir. (14.2.1981.)
- D/ 24-618 ve 24-619 numaralı telefonda araba hakkında bilgiler alınabilir.
- Y/ Bu grafik sergisine 49 ülkeden 376 sanatçının yapıtı sergilenmiştir. (8.6.1971.)
- D/ Bu grafik sergisinde 49 ülkeden 376 sanatçının yapıtı sergilenmiştir.
- Y/ 1953 yılında ise gazetenin yönetimini ünlü Fransız şairi Aragon getirilmiştir. (11.1.1973.)
- D/ 1953 yılında ise gazetenin yönetimine ünlü Fransız şairi Aragon getirilmiştir.